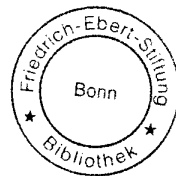

Т Е С
Фондация „Фридрих Еберт“ – Германия
Конфедерация на труда „Подкрепа“

EVROINTEGRACIJA
ЕВРОИНТЕГРАЦИЯ

VZAIMNO PRIZNAVANE ZA
DIPLOMI I PROFESIONALNA
Взаимно признаване

на дипломи
и професионална квалификация
KVALIFIKACIJA

София
май 1998 г.

A 98 - 08313

MAJ

СБОРНИК

МАТЕРИАЛИ ОТ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИ СЕМИНАР,
ОРГАНИЗИРАН СЪС СЪДЕЙСТИЕТО
НА РЕГИОНАЛНОТО БЮРО
НА ФОНДАЦИЯ „ФРИДРИХ ЕБЕРТ“ - ГЕРМАНИЯ

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

61, Vitosha Blvd., Sofia, Bulgaria

БЕЗПЛАТНО ИЗДАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ

Уводни бележки	5
Основни положения в правото на Европейската общност за взаимно признаване на дипломи и признаване на професионална квалификация – Ж. Паскиев (обобщен доклад)	7
Европейското споразумение за асоцииране и сближаване на българското законодателство в областта на взаимното признаване на дипломи и професионална квалификация – Д. Чанкова	13
Ролята на синдикатите за обезпечаване мобилност на пазара на труда – Р. Митрева	25
Практически подходи за обезпечаване свободата на движение на лица и предоставяне на услуги – предложения към органите на държавната власт – М. Иванова	39
Изводи и препоръки	49
Директива 89/48	51
Препоръка на съвета	59
Приложение А	71
Приложение Б	75
Приложение В	77
Приложение Г	85
Директива 92/51	87

УВОДНИ БЕЛЕЖКИ

На 17 и 18 април 1998 г. в София, в Конгресния център на хотел „Родина“ бе проведен научно-практически семинар на тема „Взаимното признаване на дипломи и професионална квалификация и ролята на синдикатите за обезпечаване свободата на движение на лица и предоставяне на услуги в контекста на европейската интеграция.“

Семинарът бе организиран от Конфедерацията на труда „Подкрепа“ и Регионалното представителство на Фондация „Фридрих Еберт“ в България и бе част от програмата за синдикално обучение.

В семинара участваха синдикалисти, представители на министерства и ведомства, учени и др. Специален гост на семинара на експертно равнище бе г-жа Жозет Паские от EUROCADRES – Брюксел.

Семинарът бе открит от д-р Константин Тренчев – Президент на КТ „Подкрепа“. Той подчерта особената актуалност на темата, обусловена от засилената интеграционна политика на страната, както и от ролята, която могат да играят синдикатите за ускореното сближаване на българското законодателство и социална практика с тези, възприети в Европейската общност в областта на взаимното признаване на дипломи и професионална квалификация. Д-р Тренчев подчерта, че постигането на прогрес в решаването на този въпрос би било истинско завоевание, тъй като би изпълнило с конкретно съдържание основни принципи на общността като недискриминация на работниците – чужденци, социална интеграция и реинтеграция в пазара на труда, географска и професионална мобилност на работещите, постигането на баланс между търсенето и предлагането на пазара на труда и т.н.

Специално експозе по темата на семинара направи г-н Олег Чулев – Директор на Националната служба по заетостта. Подчертавайки важноста на семинара и на проблематиката, която той поставя на дневен ред, г-н Чулев изтъкна, че успоредно следва да се сближава не само законодателството ни с правото на Европейската общност, но и социалната практика. В това отношение важна роля могат да играят програмите на Европейския съюз Сократес, Еразмус и т.н., в които все по-пълноценно трябва да участваме. Г-н Чулев изтъкна важноста на обмяната на опит и идеи и извличане на поуки от практиката на другите страни.

С кратко приветствие към участниците в семинара се обърна г-жа Росица Борисова, представител на Фондация „Фр. Еберт“.

В семинара бяха включени няколко основни доклада, публикувани в този сборник, и бе отделено значително време за дискусии, които бяха задълбочени и ползотворни.

ОСНОВНИ ПОЛОЖЕНИЯ В ПРАВОТО НА ЕВРОПЕЙСКАТА ОБЩНОСТ ЗА ВЗАИМНО ПРИЗНАВАНЕ НА ДИПЛОМИ И ПРИЗНАВАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

г-жа Жозет Паские

Най-важно място сред писаните източници на първичното право на ЕО заемат трите учредителни договора за създаване на Европейската общност за въглища и стомана, Европейската икономическа общност и ЕВРАТОН, заедно с приложенията допълненията и протоколите представляващи неразделна част от тях. Изрично следва да се посочи и Маастрихтския договор, който изменя трите учредителни договора и създава Европейския съюз.

Правните актове, които органите на Европейската общност приемат въз основа на договорите, представляват източниците на вторичното право – това са общи и абстрактни, конкретни и индивидуални, обвързващи и необвързващи актове, които са задължителни или за държавите-членки, или за отделните граждани.

Директивите обвързват всяка от държавите-членки до които са адресирани с оглед постигане на поставените в тях цели. Държавите-членки могат обаче да решават по своя преценка с какви средства и по каква форма ще въведат съдържанието им във вътрешното си право. Правното действие на директивата настъпва с влизането ѝ в сила, но не измества автоматично националните разпоредби, а задължава държавите-членки да приведат своето национално право в съответствие с правото на Европейската общност. Държавите-членки са длъжни по правило в рамките на определен

срок да приложат изцяло директивата по такъв начин, че целта на Европейската общност да бъде постигната оптимално. Това следва да се извърши във формата на правнозадателни разпоредби с общи действия.

Директивите са основния източник на вторичното право на общността в т.ч. и в областта на взаимното признаване на дипломи и професионална квалификация. Приети са две основни директиви, а именно Директива 89/48/..... и Директива 92/51/ ЕИО на съвета от 18 юни 1992 г. относно втората обща система за признаване на професионалната подготовка (квалификация), която допълва директива 89/48/ ЕИО. В работна фаза е и трета директива т. нар. Директивата-метла, която ще обхване всички случаи, които не попадат в обхвата на предишните директиви.

Целта на тези директиви е: да премахнат препятствията за свободно движение на лица и услуги, което е една от основните цели на общността. Създавайки механизми за признаването на професионална квалификация и образование те дават възможност за упражняване на професия (свободна професия или по шат) в държава различна от тази, където е придобита професионалната квалификация. По този начин се гарантира минималното равнище на необходимата квалификация, обуславящо качеството на оказаните услуги. Посредством първата и втората обща система за признаване на професионална квалификация се създават предпоставките за упражняването на многобройни професионални дейности в държавите-членки.

Второто основно направление посредством, което се осигурява свободното движение на работници в рамките на общността е приемането на т.нар. секторни директиви за регламентирани професии – лекари, фармацевти, архитекти, стоматолози, медицински сестри, юристи и т.н. Те въвеждат взаимно признаване на определени образователни и

професионални курсове преди започване на професионалния живот. Така всяко лице придобило една от посочените по-горе професии в една от държавите-членки ще може да практикува тази професия в която и да е друга държава-членка, поради еквивалентността на учебните програми, дисциплини и т.н. Това прави специалистите изцяло конвентурирани.

Практиката е показала, че е много по-трудно да се създадат унифицирани образователни програми във всички държави-членки поради което така наречените секторни директиви са имали по-малък успех. Транспонирането на техните изисквания в националното законодателство е вървяло изключително бавно и е отнемало понякога дори десетилетия, поради което понастоящем все по-голямо значение придобиват механизмите за признаване на дипломи и професионална квалификация. Първоначално те са се отнасяли само за дипломите удостоверяващи висше образование, но в последствие са се разпространили и по отношение на краткотрайното обучение – в много случаи са достатъчни три години професионална подготовка по дадено направление, за да може съответното лице да практикува професията си във всички държави-членки. Една от тенденциите, която по-настоящем се развива все по-интензивно е да се приеме регламент, чрез който всеки един период на обучение да бъде признат.

Практиката е показала, че не рядко във връзка с прилагането на директивите в областта на взаимното признаване на дипломи и признаване на квалификация възникват терминологични спорове. Нерядко една държава влага в понятието диплома съдържание различно от това, което влага в същото понятие друга държава. Поради това в директива 92/51/ЕИО изрично е посочено какво се разбира под диплома – удостоверение сертификат, удостоверение за компетентност и т.н. Създаден е и детайлизиран регламент как всяко

едно лице може да докаже, че притежава определен професионален опит, квалификация и т.н., за да може да практикува професията си в друга държава-членка. Обикновено специалистите в тези случаи имат две възможности – да проведат стаж за адаптиране в продължение на максимум три години или да положат изпит за правоспособност. Те са тези, които трябва да направят избора. Директивата предвижда и редица други мерки, облекчаващи действителното упражняване на правото на установяване на свободното оказване на услуги и на свободното движение на работници. Директивите безспорно се прилагат само по отношение на гражданите на държава-членки на ЕО. За сега гражданите на асоциираните страни не влизат в техния обхват. Поради това те не могат да се ползват от възможностите, които предоставят т.н. информационни банки, в които всички лица търсещи работа в друга държава могат да представят своята кандидатура.

Важни тълкувания и изпълнения към действащото право на ЕО прави Европейския съд в Люксембург. Той обезпечавашпазването на общностното право в това число и вторичното право в областта на взаимното признаване на дипломи и взаимното признаване на квалификация.

Съдът на ЕО се състои от 15 съдии. Те се подпомагат от девет т.нар. генерални адвокати, които представят безпристрастно мотивирано заключение по делата, разглеждани от съда с цел да го подпомогнат при решаване на делото. Съдът на ЕО решава спорове от различно естество при които той действа от части, като Конституционен съд, като Административен съд или като друг вид съдилище. Всеки гражданин на държава-членка на общността може да предяви иск пред съда за това, че някоя друга държава-членка не е признала неговата диплома или професионална квалификация и това е в противоречие с ангажиментите, които тя е поела за осигуряване на свободното движение на лица. Ако държа-

вата действително е извършила нарушение на някоя директива, регламент и т.н. то тя може да бъде задължена от съда да отстрани допъснатото нарушение, да промени административната си съдебна и друга практика, а така също може да ѝ бъде наложена и финансова санкция. Наскоро такива санкции бяха наложени на Гърция и Португалия. Съдебната практика допълва писаното право на общността и има все по-голямо значение. Производствата пред съда се водят на националния език на лицето и по този начин се гарантира неговите интереси.

Правото на ЕО в т.ч. и на взаимното признаване на дипломи и признаване на професионалната квалификация не е завършена система, а непрекъснато се дообогатява и развива. Като огромно постижение в това отношение може да се квалифицира наскоро приетата директива, позволяваща на юристите на една държава-членка да работят в друга държава-членка. Т.е. признаването на дипломи и професионална квалификация в една силно национална обусловена област като правото става възможно и съответните лица ще могат да практикуват и в други държави-членки своята професия. Естествено необходимо условие е да се познава местното законодателство, местния език, обичаи, нрави и т.н. Признаването на дипломи и квалификация е особено важно в началото на кариерата на всеки един специалист. Впоследствие все по-голямо значение имат придобития опит, непрекъснато обучение, усвояването на съвременните технологии и т.н.

Разработването на политиката в това отношение се осъществява от Европейския център за развитие и професионална квалификация, чието седалище е в Солун. На базата на сравнителни анализи, той подпомага диалога между държавите-членки, за да могат те да осъществяват активен обмен на специалисти. Все по-голямо значение в това направление придобиват и различните програми на ЕС като ФАР, ЕРАЗМОС, СОКРАТЕС и т.н. Много инициативи в това отно-

шение предлага и разработва и 22 генерална дирекция, занимаваща се с проблемите на професионална квалификация. В средата на миналата година бе приет и нов международен класификатор на професиите, който създаде, унифицирана система на различните професии. България също участва в този процес при изготвянето на т.нар. Досиета на различните професии, участва и български представител.

Признаването на дипломи и професионална квалификация е много важно условие за осигуряване на свободното движение на работници и предоставяне на услуги, но не и единствено. Много важни са и условията за получаване на право за законно пребиваване на територията на друга държава-членка. Социалното, данъчното законодателство, необходимо е и по-голяма прозрачност и на пазара на труда. Широко оповестяване на свободните работни места в това отношение ролята на интернет за осигуряване мобилността на работници и специалисти е особено голяма.

Ако трябва да се резюмира то законодателството на ЕО в областта на признаване на дипломи и професионална квалификация е достатъчно обхватно, модерно. Много важно е обаче и социалната практика по неговото прилагане. В това отношение все още има какво да се желае. Вярно, че до приемането на България за член на ЕС ще бъдат отстранени неяснотите, противоречията и ще бъде осигурено едно наистина пълноценно, свободно движение на лица.

ЕВРОПЕЙСКОТО СПОРАЗУМЕНИЕ ЗА АСОЦИИРАНЕ И СБЛИЖАВАНЕТО НА БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО В ОБЛАСТТА НА ВЗАИМНОТО ПРИЗНАВАНЕ НА ДИПЛОМИ И ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ

Добринка Чанкова, доктор по право

1. Взаимното признаване на професионална квалификация във всички актове на Европейския съюз /ЕС/ и в доктрината на европейската интеграция се счита за изключително важна гаранция и компонент на фундаменталните свободи на движение на хора и предоставяне на услуги /чл.48, 52, 55, 59 и сл. от Римския договор за създаване на Европейската общност/. То е част и от свободата за установяване и доказателство за изпълнение на поетия от държава-членки на съюза ангажимент, съдържащ се в чл. 117 и 118 от учредителния акт, за установяване на по-добри условия на труд и живот на работещите.

2. На 8 март 1993г. между България и ЕС бе подписано Европейското споразумение за асоцииране /ЕАСА/ между Европейските общности и техните страни-членки, от една страна, и Република България, от друга страна. Споразумението е в сила от 1 февруари 1995 г. С него бяха поставени основите на постепенната конвергенция между България и ЕС по широк кръг дейности, в това число и в областта на взаимното признаване на професионална квалификация. В чл. 47 от споразумението е записано:

„Чл.47. С цел да улесни предприемането и осъществяването на регламентирани професионални дейности от

гражданите на общността и гражданите на България, съответно в България и общността, Съветът за асоцииране ще проучи какви стъпки е необходимо да бъдат предприети за взаимно признаване на квалификацията. Той може да приеме всички необходими мерки за тази цел.“

Макар и твърде в отворен вид, доста неангажиращо и неопределено, все пак в споразумението се съдържа някакъв ангажимент, който следва да бъде изпълнен.

През май 1995 г. Европейският съвет в Есен прие Бялата книга за подготовка на асоциираните страни от Централна и Източна Европа за интегриране във вътрешния пазар на общността, част от стратегията, предхождаща присъединяването на тези страни в ЕС. В Бялата книга бяха определени ключовите мерки във всеки сектор от вътрешния пазар, които следва да бъдат предприети, както и последователността, с която трябва да се извърши сближаването на вътрешното законодателство с това на Европейската общност в съответната област и изграждането на адекватни структури за приложение и изпълнение на това законодателство. Асоциираните страни сами определят своите приоритети в отделните сектори и поемат задължение и отговорност за изравняването си с вътрешния пазар на общността. България определя като един от своите приоритети създаването на механизъм за взаимно признаване на професионална квалификация.

В приложението към Бялата книга ясно бяха посочени мерките, които следва да бъдат осъществени през първия и втория етап от периода на асоциирането. Съгласно чл. 7 от ЕСА тези периоди са по принцип от 5 г. През първия етап следва да бъде синхронизирано националното законодателство с общите директиви в изследваната област /относно общите системи за признаване на дипломи и обучение/, а през втория - със специалните директиви /за отдел-

ните регулирани професии и по-конкретно тези в системата на здравеопазването, архитектурата, правото и др./.

В съответствие с подадената молба за членство в ЕС бяха предприети редица стъпки за подготовка за това членство, както на институционално, така и на функционално ниво. През мандатите на различните кабинети бяха изградени редица структури, приети бяха множество програми и стратегии, без да се следва особена приемственост. Въпреки колосалните усилия за подготовка на отговорите на Въпросника на Европейската комисия във връзка с изготвянето на становище по молбата за членство в съюза, оценката която бе получена от страна на Европейската комисия, не бе изключително висока и обнадеждаваща. Това налага сериозна корекция във възприетите подходи.

3. Взаимното признаване на професионална квалификация и обучение е една от предпоставките за безпроблемното функциониране на общия вътрешен пазар. Това е теза, поддържана във всички актове и действия от българска страна в процеса на европейското ни интегриране. Тази тема фигурира в кръга на ангажиментите на българското правителство, които следва да бъдат изпълнени в периода преди присъединяването ни. Независимо от това обаче, на този въпрос досега не е отделено дължимото внимание. Отговорите за своите усилия в това направление, които правителството е давало по Въпросника на Европейската комисия, са повече от скромни. Все още липсва глобална стратегия, предприемат се епизодични, фрагментарни действия, решаващи проблеми на деня, но ненасочени към цялостно и трайно решение на въпроса. Законодателството изостава значително и всичко това прави пазара на труда консервативен и инертен; продължителните периоди на безработица за определени групи работници, функция на провеждащата се структурна реформа, водят до тяхната деквалификация, като същевременно по ред администра-

тивни и други причини те са лишени от възможността да търсят работа в трета страна, да упражняват своята професия и да повишават квалификацията си. Това води до значителна загуба на трудови ресурси. Засега оставяме настрана въпроса за свободата на движение на хора.

4. При анализа на действащото законодателство се стига до следните констатации и изводи:

По отношение на голяма част от т.нар. „регулирани професии“, регламентирани с директиви на ЕС /лекари, медицински сестри, стоматолози, ветеринарни хирурзи, фармацевти, архитекти и т.н./ България разполага със сравнително модерно, съвременно законодателство, което ясно определя продължителността и съдържанието на обучението, осигуряващо възможност за упражняване на съответната професионална дейност. Със редица специални наредби са въведени единни държавни изисквания /стандарти/ за съответните специалности, чието покриване е гаранция за осигуряване на необходимото качество на услугите, които тези специалисти ще предоставят. Същевременно със Закона за висшето образование са създадени общите нормативни предпоставки за обезпечаване на изискуемата подготовка на специалистите с висше образование. Има приети и отделни закони, в които се третира специфични изисквания към отделни професии и дейности /например Закона за народното здраве, Закона за съдебната власт, Закона за адвокатурата, Закона за народната просвета и т.н. /. Голяма част от тази нормативна база е сравнително съвременна, но като цяло е приета преди започването на конкретното прилагане на препоръките на Бялата книга в областта на сближаване на вътрешното законодателство с това на общността. Това обуславя извода, че с оглед подготовката ни за присъединяване в ЕС паралелно с новите актове, които предстои да се приемат, следва да се извърши и ревизия на старите с цел обезпечаване на пълното им съответствие с изискванията, посочени в директи-

вите на ЕС в съответната област. Правителството на България е поело този ангажимент, като е посочило в съответните периоди какви актове следва да бъдат приети или изменени. В т.нар. „хармонограма“ на нашето законодателство динамично се проследява какъв е напредъкът в сближаването на вътрешното законодателство с това на Общността. Онова, което се констатира веднага, е значително изоставане в реализацията на поетите ангажименти.

5. Същевременно без преувеличение може да се твърди, че действащата правна база в областта на взаимното признаване на професионална квалификация и дипломи за висше образование е повече от оскъдна и недооразвита.

Съгласно чл.10, ал.2, т.4 от Закона за висшето образование Министерството на образованието и науката организира признаването и легализацията на дипломите на лицата, завършили в чужбина. Не са дефинирани обаче каквито и да е ясни критерии за това, не е посочена и технологията за протичане на този процес. В отговорите на Въпросника на Европейската комисия е предвидено приемането на специален нормативен акт за общи национални изисквания за признаване на дипломи за висше образование и периоди на обучение в чужбина, но така или иначе, независимо от изтеклия срок, такъв акт отсъства от правната реалност.

Понастоящем действа Наредба N1 от 1996 г. на министъра на образованието за признаване на завършен клас или степен за средно образование и професионална квалификация по документи, издадени от легитимни училища в други държави. Предвижда се това да става по една изключително дълга, тромава, сложна процедура, включваща приравнителни изпити, протичаща в рамките на Министерството на образованието, която е обречена да има по-скоро характер на изключение, отколкото на правило.

Освен това, професионалната квалификация се признава само във връзка с признаването на завършен клас или степен на образование. Наредбата третира само средното образование и е едностранна – отнася се само за българските граждани. С нея изобщо не се цели обслужването на един мобилен пазар на труда.

В Закона за народната просвета /ЗНП/ и Правилника за неговото приложение също се съдържат фрагментарни решения по отношение учителската правоспособност. Според §6 от преходните и заключителни разпоредби на ЗНП чужди граждани могат да бъдат учители в български училища при условия, определени с държавните образователни изисквания, а според §6 от ППЗНП до приемането на държавните образователни изисквания чужди граждани могат да бъдат учители в български държавни, общински, духовни и частни училища, както и в училища с чуждестранно участие само ако са предложени по междудържавни спогодби след съгласуване с Министерството на образованието и науката. Чужди граждани, постоянно пребиваващи в страната, могат да бъдат учители след легализацията на дипломата за завършено образование и документ за учителска правоспособност.

Понастоящем действа и Наредба N4 от 1994 г. за приемане на български граждани, обучавали се в чужди училища и на чужденци в държавните и общинските училища на Република България, както и ПМС 45 от 1978г. за условията и реда за изпращане на работници и специалисти за обучение и повишаване на квалификацията им в чужбина във връзка със закупуването на лицензионни доставки и комплексно оборудване, ноу-хау и др., които обаче също съдържат само фрагментарни решения. Непълно и не изцяло в съответствие с европейските изисквания са решени въпросите относно реда и условията за издаване на работни визи на чужденци в България в Наредбата за реда и условията за издаване на разрешения за работа на чужденци в Р-

публика България от 1992 г., както и проблемите на бежанците. Значителен ръст в това отношение все пак представлява новоприетият Закон за закрила при безработица и насърчаване на заетостта, който обаче все още не се прилага в пълен обем, тъй като не е приет правилника за неговото приложение и наредбите, които той предвижда. Макар и само на национално ниво, той регламентира по съвременен начин и редица въпроси на професионалната квалификация.

Фрагментарни са възприетите подходи и в рамките на програмите за междудържавен и междуведомствен образователен и културен обмен и международните спогодби.

България е ратифицирала Конвенцията за признаване на учебните курсове, дипломите за висше образование и научни степени в държавите от Европейския регион на ЮНЕСКО. /1979г./ Конвенцията е в сила за България от 1982 г., но не е обнародвана в Държавен вестник. Поставя се въпросът как гражданите биха могли да узнаят за своите възможности и права и евентуално да се ползват от тях – нещо, с което държавата се е ангажирала, ратифицирайки конвенцията.

Все още не е ратифицирана Лисабонската конвенция за признаване на дипломи за висше образование, което е особено важно за реализацията на младите специалисти.

Най-обхватно е Споразумението между правителството на България и Правителството на Полша от 1982 г. за взаимно признаване еквивалентността на документите за образование, научни степени и звания, издадени в двете страни. То обхваща средното и висшето образование и професионалната квалификация. Касае се обаче за споразумение само с една страна.

В спогодбата между България и Австрия за сътрудни-

чество в областта на културата, науката и образованието от 1974 г., чл. 7, е закрепено, че договарящите се страни ще положат усилия за взаимно признаване на свидетелства, дипломи и академични степени чрез сключване на специални спогодби. В резултат на това през 1975 г. е приета спогодба между двете страни за еквивалентността на зрелостните свидетелства. Спогодбата обслужва само университетското образование и не решава реални практически проблеми след придобиването на образованието. А в Австрия традиционно се обучават голяма квота български студенти, които логично намират пазар за своята работна сила някъде другаде.

В Спогодбата за културно сътрудничество между България и Белгия от 1967 г. двете договарящи страни се ангажират да проучат условията, при които образованието, получено в една от двете страни, би могло да бъде призната и в другата. Повече от 30 г. след спогодбата този ангажимент така и не е изпълнен.

В други културни спогодби дори няма и текст в това отношение, с много държави дори нямаме и културни спогодби.

От друга страна, практиката е показала, че по този начин, частично, „на парче“, проблемите не могат да намерят задоволително решение. Нужен е един многостранен акт, който да обвърже държавите да имат унифицирана политика и практика в това отношение. Такива са подходите на Европейския съюз, които час по-скоро ние следва да възприемем.

6. Липсва какъвто и да е регламент за професионално поведение след придобиването на професията- кодекси на отделните професионални съсловия и т.н. Законът за професионално- съсловните организации в здравеопазване-

то недопустимо се бави. Вътрешните противоречия между правителството и съответните съсловия рефлектират остро върху обикновените граждани, които на практика плащат високата цена на конфликта на интереси. А на професионално-съсловните организации се възлагат изключително важни функции, свързани с надзора на професията, квалификацията, налагането на наказания и т.н. Правят се спорадични опити за създаване на някакъв регламент за професионално поведение в сферата на съдебната власт, но видимите резултати са далеч от желаните.

Налага се извода, че с това законодателство не е възможно обезпечаването свободата на движение на хора и предоставянето на услуги в рамките на обединена Европа, към която България се стреми и за което тя следва отсече да работи.

7. Следва да се изтъкне, че в новата правителствена програма за сближаване на българското законодателство с правото на Европейската общност е направен значителен ръст. На изследваните проблеми вече е обърнато внимание- те фигурират в програмата. За съжаление, подходите остават фрагментарни- предвижда се частично транспониране на изискванията само на някои от съответните европейски директиви и то в далечно бъдеще. Същевременно, направени са първите стъпки за създаване на институционална рамка, която да придвижи напред решенията на тези въпроси.

8. Препоръките, които биха могли да бъдат отправени към правителството с оглед постигане на реално сближаване на българското законодателство с правото на ЕО в изследваната област най-общо включват:

а/ ускорено транспониране на изискванията на секторните директиви в съответното ресорно законодателство
б/ приемане на един комплексен нормативен акт, който

то да създаде безпроблемно функциониращ механизъм за признаване както на българските дипломи в чужбина, така и на чуждите дипломи в България

в/специално внимание следва да бъде отделено на признаването на периодите на обучение, както и на възможностите за активен обмен на студенти, преподаватели и учени /вместо да емигрират, по-разумно и в интерес на страната ни е те да се движат по определени канали/

г/ необходимо е да бъде изградена и незабавно да започне да функционира съответната институционална рамка- например независимо, автономно звено /Институт, комисия, съвет/, което ще разтовари Министерството на образованието от задачата за признаване на дипломите и квалификацията и ще включва представители на най-широки обществени слоеве и групи, в това число и на синдикатите в този процес. Така би се отдало дължимото внимание на проблема и съществено би се оптимизирал обмен на специалисти.

д/следва да бъдат разработени и кодекси за поведение на служителите от отделните професии.

9. Биха могли да се отправят и практически препоръки към държавните органи, ангажирани с осъществяването на социалната политика и по-конкретно политиката в областта на професионалната квалификация /Министерството на труда и социалната политика, Министерството на образованието, Националната служба по заетостта и др./.

Политиката, която понастоящем тези органи провеждат, не удовлетворява. В нея липсва стратегия за бъдещето, те са заети само с неотложните проблеми на деня. При провеждането на тази политика свършено неоснователно ролята на синдикатите е подценена. Крайно време е да бъде възстановен нормалния ход на движение на нещата. За целта:

а/ необходимо е да се установят пълноценни и трайни

контакти с органите и институциите на ЕС в социалната област. Техният опит следва да бъде проучен и приложен в България.

б/ необходим е по-активен диалог с органите и институциите в изследваната област на държавите-членки на ЕС и асоциираните страни с оглед уеднаквяване на българските стандарти с възприетите в другите страни. Това би спомогнало за премахване на излишните административни пречки и ограничения за работниците-чужденци. Координирането на политиката по пазара на труда ще способства за подобряване на условията на труд и жизнен стандарт, така че да стане възможно тяхното сближаване като се запази постигнатия напредък.

в/ необходимо е изследване на всички проекции на въпроса за признаване на професионалната квалификация- в това число и тези, свързани с проблемите на работещите мигранти, бежанци, семействата на работещите в трети страни, социалното осигуряване, както и евентуалните негативни последици на признаването на професионалната квалификация и обучението като социален дъмпинг, изостряне ситуацията на пазара на труда и др. В това отношение мястото и ролята на синдикатите не се нуждаят от допълнителна аргументация.

В заключение, бих желала да изразя своята увереност, че този семинар ще подпомогне правителството да предприеме реални практически мерки, в отговор на обществената потребност, за да осигури на своите граждани онази правна база, необходима за всяка една цивилизована държава.

РОЛЯТА НА СИНДИКАТИТЕ ЗА ОБЕЗПЕЧАВАНЕ МОБИЛНОСТ НА ПАЗАРА НА ТРУДА

*Доклад на Росица Митрева,
Директор „Правна дирекция“ на КТ „Подкрепа“*

В Бялата книга на Европейската комисия, изготвена във връзка с Европейската година на образованието и професионалната квалификация през целия живот /1996/ изрично се сочи, че сред многобройните и сложни промени, които претърпява Европейското общество, се очертават три тенденции, три шока – източници на движение.

Първият от тях е шокът от възхода на информационното общество и основната последица от него – преобразуването на характера на труда и организацията на производството. Оттук и необходимостта всеки да се приспособи не само към новите „оръдия на труда“, но и към промените в условията на труда.

Вторият шок е свързан с нарастването на икономическия обмен до световен мащаб, който от своя страна променя условията за създаване на работни места. Днес границите между пазарите на труда са размити, световната трудова борса представлява перспектива по-близка, отколкото си я представяме обикновено. В своята Бяла книга по въпросите на икономическия растеж, конкурентноспособността и трудовата заетост Европейската комисия категорично поддържа отворената към света позиция.

На трето място се сочи шокът от научно-техническата цивилизация, който въпреки общото си благотворно въздействие, поражда чувство на заплахата и дори ирационални

страхове в обществото /особено сред неговите маргинални кръгове и по-слабо квалифицираните обществени слоеве/.

Един от подходите, които Европейската комисия препоръчва за изход от така създалата се ситуация, е в насърчаване мобилността на трудещите се наемни работници, изследователи, преподаватели, учещи се и т.н. За постигането на такава мобилност обаче особено важна предпоставка е осигуряването на реално признаване на придобитите знания, дипломи и квалификации в рамките на Европейския съюз. Истинската мобилност предполага още да бъдат отстранени пречките от административно и юридическо естество /свързани с режима на социална защита, с правото на пребиваване, тези от данъчно естество и т.н. /

Социалната политика на ЕО представлява съвкупност от усилия да бъдат подобрени условията на труд и живот на гражданите на Европейската общност чрез обществени мерки. Постепенното намаляване на социалните различия между държавите-членки ще стане чрез събижаване на социалните разпоредби, създаване на Европейски социален фонд и принос на ЕО в образователната политика.

Социалната политика е задача на държавите-членки, ЕО притежават само изрична компетентност. Извън дял VIII от Договора за създаване на Европейската общност (ДЕО)(Социална политика) съществуват следните специални разпоредби в областта на социалната политика:

Чл. 51 ДЕО определя хармонизирането на системите за социална сигурност – взаимното признаване на правата на социални придобивки, чл. 46 и сл. ДЕОВС например трябва да способстват за осигуряването на работа на съкратени работници, чл. 55 и сл. ДЕВОС регламентират безопасността на труда и мерките за социално приобщаване, чл. 68 ДЕОВС има за цел гарантирането на съразмерни трудови въз-

награждения, а чл. 30 и сл. ЕВРАТОМ регламентират здравеопазването в областта на атомната енергетика.

В чл. 118а, абз. 1 ДЕО се предвижда компетентност за приемане на правни актове в областта на социалната политика. Според тази разпоредба Съветът може посредством директиви да приема минимални изисквания за подобряване на работната среда.

Професионалната използваемост, местната и професионална подвижност на работната сила, са целта, която има Европейския социален фонд (ЕСФ). Въз основа на производното право ЕСФ подпомага финансово различни национални проекти. За политиката на заетостта Общността е изградила например „Европейска система за огласяване на предложения и кандидатури за работа при международна уравновесеност“, за осигуряване на постоянна информираност за свободни работни места в държавите-членки. За подобряването на условията на живот и труд през 1975 г. бе основана Европейска фондация със седалище в Дъблин. Относно 40-часовата работна седмица, четириседмичния платен отпуск, за работа при непълно работно време, за защитата на младежкия труд бяха приети редица препоръки и решения.

По отношение на правата на работещите в предприятията бяха приети директиви на Съвета относно масовите уволнения, за запазването на правата на работещите при преминаването на предприятия, заводи или на части от тях към друг притежател и за тяхната защита при неплатежоспособност на работодателя.

През 1989г. държавите-членки приеха Харта на Общността за основните социални права на трудищите се т.нар. Социална харта на ЕО. Въз основа на нея държавите-членки подписаха Споразумение за социална политика. През 1993 и

1994 г. Комисията представи Зелена книга за бъдещата социална политика на ЕО и „Бяла книга за европейската социална политика: Път, водещ в бъдещето на Съюза“. Чрез тях трябва да се ускори процесът на развитие в областта на социалната сигурност. Предвиждат се закони и подзакони мерки предимно в следните области: заетост, борба с безработицата, засилено подпомагане на професионалното обучение, по-нататъшно откриване на европейския трудов пазар, бедност и социална изолираност, инвалиди, възрастни хора и др.

Свободното движение на стоки може да бъде възпрепятствано в значителна степен от данъчните различия по националните законодателства на отделните държави-членки.

Съществува забрана за данъчна дискриминация по чл. 95 ДЕО относно стоки от други държави-членки. В предмета си на регулиране чл. 95 ДЕО обхващаща всички стоки с произход от някоя държава-членка и всички стоки от трети държави, които са под режима на свободно движение на стоки в някоя от държавите-членки. Обхващат се не само вносите на чужди стоки, но и износите към други държави-членки. В териториално отношение се обхваща стокооборотът между държавите-членки, но не и между трети държави-членки, съответно – Общността като цяло. Адресат на нормите са държавите-членки, следователно всички органи с държавна властническа компетентност.

В разпоредбата на чл. 95 ДЕО се има предвид понятие-то такси в широк смисъл. То обхваща всички непреки данъци, доколкото те се отнасят пряко или косвено до стоки и не попадат под забраната за въвеждане на подобни на мита сборове. Таксите, свързани, от една страна, с преминаване на стоката през граница, но явяващи се, от друга страна, съставна част от такава система от такси, която обхваща систематично местни и вносни продукти по един и същи

признаци, попадат по принцип в приложното поле на чл. 95 ДЕО, а не на чл. 9 и 12 ДЕО. Тези такси се събират не заради, а само при конкретен случай на преминаване на границата.

Определено значение за признаците на понятието „такси“ имат фактическите отражения на таксата върху общото данъчно облагане на стоката. Дискриминацията може да се яви заради различните данъчни ставки, нееднаквата основа за изчисление на данъка, различни условия за плащане на данъка – напр. възможност за разсрочено плащане само в полза на продукти-местно производство или предимства и освобождаване от данъчни задължения само на местни стоки. Голямо значение има равностойността на местните стоки и производства.

Чуждестранните продукти, които отговарят на всички предпоставки за ползване на определени данъчни облекчения, които са предвидени за стоки – местно производство, следва да бъдат третирани еднакво. Внасящата държава-членка не може да въвежда изисквания, които обективно могат да се изпълняват само от местното производство. Износителите трябва да имат възможност да представят доказателства пред своите национални власти, че изнасяните стоки отговарят на изискванията и критериите, уредени в законодателството на приемащата държава.

Като се вземе предвид създаването и функционирането на вътрешния пазар се изисква хармонизиране на косвените данъци в държавите членки, съгласно разпоредбата на чл. 99 ДЕО. Към косвените данъци спадат всички данъци, които засягат непосредствено стоките и услугите и са прехвърлени от субекта на данъчното задължение върху потребителя – напр. данък оборот.

На основание чл. 100 ДЕО могат да бъдат хармонизира-

ни косвените данъци, които нямат отношение към вътрешния пазар, и преки данъци – напр. данък върху общия доход, върху печалбата, върху имуществото. Понятието „хармонизиране“ няма предвид уеднаквяването на всички данъци, така че да се постигне пълна идентичност между данъците, събирани във всички държави-членки. Напротив държавите-членки си запазват по принцип своя „данъчен“ суверенитет; това, което трябва да се постигне, е установяването на приблизително еднакво равнище на налозите и един механизъм за междудържавното изравняване на разместените данъчни приходи.

Най-голям напредък при хармонизирането на уредбата относно данъка върху оборота е постигнат в материята на данъка върху добавената стойност. В областта на данъка върху потреблението почти няма успехи. Държавите-членки са сключили помежду си на основание чл. 220, абз. 2 ДЕО конвенции за избягване на двойното данъчно облагане на граждани на Общността.

В случай, че един проектиран от държава-членка данък ще предизвика деформация на условията за конкуренция в Общия пазар и с това ще доведе до накърняването ѝ по смисъла на чл. 101 ДЕО, то тази държава-членка е задължена да уведоми Комисията съгласно разпоредбата на чл. 102 ДЕО и следва да се въздържа от въвеждането на проектирания данък докато се осъществяват действията по сътрудничество с Комисията. Задължението за въздържане от въвеждане на проектирани данъчни мерки може да бъде изведено също и от принципа на доверието в Общността.

Постигането на мобилност безусловно е задача сложна и трудоемка. Тя предполага добър синхрон и координация във функциите на различни и многобройни институции от отделните страни-членки на ЕС. Задачата съществено ще се усложни с предстоящото разширяване на ЕС, когато по-

токут освободена работна сила от страните от Централна и Източна Европа ще залее трудовите пазари на западните страни.

Нерядко държавните институции се оказват претоварени с действия в много и различни направления. Затова и ролята на недържавните институции и доброволните формирования на гражданите, особено сега, в изграждащото се гражданско общество, нараства многократно.

На много места и първичното, и вторичното законодателство на ЕС, и политическите документи препоръчват редица дейности във връзка с функционирането на единния вътрешен пазар и най-вече пазара на труда да бъдат осъществявани след консултации или съвместно със синдикатите и професионално-съсловните организации на работниците. На ролята на синдикатите се отделя все по-значимо място. Основните направления, в които те са в състояние да подпомогнат държавните органи и дори да ги разтоварят са :

- 1/ професионална квалификация и преквалификация;
- 2 / надзор на професията;
- 3/участие в процеса по признаване на дипломи и професионална квалификация;
- 4/ приемане на кодекси за професионално поведение и т.н. поведение задължително следва да участват в процеса по вземането на решения, касаещи функционирането на пазара на труда.

Постигането на съгласие за взаимно признаване на професионална квалификация се счита за особено важно

завоевание, тъй като то изпълва с конкретно съдържание основни принципи на общността като:

- недискриминация на работниците-чужденци
- социална интеграция и реинтеграция в пазара на труда

да

- географска и професионална мобилност на работещите в рамките на общността

- улесняване на тяхната адаптация към промените в производството

- постигане на баланс между търсенето и предлагането на пазара на труда по начин, че да се избегнат сериозни заплахи за жизнения стандарт и нивото на заетостта в различните територии и производства и т.н.

Поставяйки ясни и точни критерии, на които следва да отговаря обучението по така нар. „регулирани професии“, за да може да се гарантира необходимото качество на предоставяните услуги, както и определяйки правилата за професионално поведение и етика при упражняването на определени видове дейности, в рамките на ЕС са осигурени всички условия за един ефективно действащ пазар на труда, удовлетворяващ интересите и на работодателя, и на работниците, и на потребителите.

В действащата ситуация ролята на синдикатите относно признаването на професионалната квалификация и осигуряване на мобилност на пазара на труда е силно занижена. Във всички актове на ЕС изрично се сочи, че упражняването на трудовите права на работниците и служителите е свързано не само с предпоставките, които държавата създава, но и в голяма степен кореспондира с дейността на техните синдикални организации. Те са корективът на правителствените действия, те генерират идеи и предложения, свързани с повишаване на жизнения стандарт на работещите, които правителството със своя инструментариум осъществява. Те активно участват и в дейността и управление-

нието на редица институции на общността, пряко свързани със социалните и трудови права като:

- Европейски социален фонд
- Постоянен комитет по заетостта
- Европейска фондация за подобряване на жизнените условия и условията на труда
- Европейски център за развитие и професионално обучение
- Европейска агенция за безопасни и здравословни условия на труда
- Консултативен комитет относно свободното движение на работници
- Консултативен комитет за професионалното обучение и редица други.

Всичко това налага извода за необходимостта от съществен обрат, с оглед либерализирането на движението на работници. Налага се препоръката контактите с тези институции да бъдат активизирани, опитът им използван пълноценно, за да може да се постигнат и по-добри резултати.

Напоследък все по-голямо внимание се отделя и на ролята на професионално-съсловните организации. Ние нямаме особени традиции в това отношение, но това е едно направление, в което следва да се работи.

Традиционно на тези организации се възлагат контролни правомощия върху професионалната етика и дисциплина. Членството в тези организации е задължително за упражняване на някои професии - например тази на стоматолозите и лекарите. Тези организации имат права на контрол върху придобиване на образованието, върху качеството на упражняване на професията и в областта на налаганите административни и дисциплинарни наказания. За приемането на такова законодателство, регламентиращо статута на тези организации, следва да се работи.

Безспорен факт е вече приетия Закон за закрила при безработица и насърчаване на заетостта (Обнародван в ДВ, бр. 120 от 16 декември 1997 г.). Ролята на синдикатите ще бъде от съществено значение, ако законът стане действащ, защото на този етап още не е сформиран Надзорния съвет.

Важно място на тристранното сътрудничество е отделено и в самия Закон. Създаден е раздел със заглавие „Тристранно сътрудничество“. Държавните органи в сътрудничество с национално представителните организации на работодателите и на работниците и служителите провеждат политиката по осигуряване при безработица, насърчаване на заетостта и професионалната квалификация на лицата в трудоспособна възраст.

Създава се Национален съвет за закрила при безработица и насърчаване на заетостта като постоянно действащ орган за осъществяване на целите и задачите по ал. 1. В него с равен брой представители участват правителството, национално представените организации на работодателите и национално представените организации на работниците и служителите.

Националният съвет за закрила при безработица и насърчаване на заетостта приема правилник за устройство и дейността си.

Организационно-техническото обслужване на дейността на Националния съвет за закрила при безработица и насърчаване на заетостта се осигурява от Националната служба по заетостта.

Националната служба по заетостта се създава за управление на фонд „Професионална квалификация и безработица“ и за изпълнение на политиката по насърчаване на заетостта,

тостта, организиране на професионалната квалификация и преквалификация и закрила при безработица, както и за извършване на посредническа дейност по информиране и наемане на работа.

Националната служба по заетостта е юридическо лице със седалище в София. Състои се от централно управление, специализирани звена и териториални поделения – регионални служби по заетостта и бюра по труда.

Управлението и контролът на дейността на Националната служба по заетостта се осъществява от управителен съвет и надзорен съвет, изграден на трипартитна основа. Правилникът за дейността на Националната служба по заетостта се утвърждава от Министерския съвет.

Надзорният съвет на Националната служба по заетостта се изгражда на базата на трипартитен принцип.

Надзорният съвет се състои от равен брой представители на правителството, на национално представителните организации на работодателите и на национално представителните организации на работниците и служителите. Надзорният съвет избира председател от своя състав на принципа на ротация за срок от една година. Поименният състав на надзорния съвет, както и промените в него се обнародват от председателя му в „Държавен вестник“. Надзорният съвет приема решения с две трети от гласовете на присъстващите на заседанието негови членове. Надзорният съвет има мандат три години.

Участието на синдикатите в политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд също бе законово регламентирано с приетия Закон за здравословни и безопасни условия на труд (Обнародван, ДВ, бр. 124 от 23 декември 1997 г.).

На национално равнище постоянният орган за осъществяване на координация, консултации и сътрудничество при разработването и осъществяването на политиката за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд е националният съвет по условия на труд, който работи на обществени начала и се състои от представители на:

- Министерския съвет;
- Националният осигурителен институт;
- национално представените организации на работодателите;
- национално представените организации на работниците и служителите;
- Съвета за взаимно осигуряване на членовете на трудовопроизводителните кооперации.

Председател на Националния съвет по условия на труд е министърът на труда и социалната политика.

Представителните организации на работниците и служителите и на работодателите, участващи в Националния съвет по условия на труд, определят от своя състав двама заместник-председатели на съвета. Членовете на Националния съвет по условия на труд приемат правилник за работата на съвета.

Съществуват отраслови и браншови съвети по условия на труд. Те се състоят от представители на националните отрасли или браншови федерации, съюзи и синдикати на представителните организации на работниците и служителите, на отрасловите или браншовите структури на представителните организации на работодателите и от равен на тях брой представители на съответното министерство или ведомство. Те избират от своя състав председател и приемат правила за работа на съвета.

Към така представената структура най-накрая е отделено място и на регионалните (областните и общинските) съвети по условия на труд, които се състоят от представители на съществуващите регионални съюзи или организации на представителните организации на работниците и служителите и на администрация или на местните органи за самоуправление.

По този начин синдикатите присъстват както на национално, така и на браншово, отраслево и регионално равнище и се дава възможност за активно участие в работата на съветите по условия на труд. Те участват активно в изработването на програми за проучване и разработване на проекти за оптимизиране на условията на труд, които се финансират от фонд „Условия на труд“.

Програмата ФАР на ЕС също е обърната в много голяма степен към синдикатите, отчитайки тяхната водеща роля в този процес. Съществуват специални проекти, насочени към стимулиране участието им в социалния диалог и поощряване ролята им в управлението на пазара на труда. За съжаление, констатацията, която се налага, е че тези програми не се познават в достатъчна степен и не се използват пълноценно.

ПРАКТИЧЕСКИ ПОДХОДИ ЗА ОБЕЗПЕЧАВАНЕ СВОБОДАТА НА ДВИЖЕНИЕ НА ЛИЦА И ПРЕДОСТАВЯНЕ НА УСЛУГИ – ПРЕДЛОЖЕНИЯ КЪМ ОРГАНИТЕ НА ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ

*Доклад на Мариана Иванова,
Юридически съветник на Президента на КТ „Подкрепа“*

Взаимното признаване на дипломи и професионална квалификация е важна съставна част на две от основните свободи на единния вътрешен европейски пазар, които са взаимно свързани, а именно:

- свободата на движение на лица и
- свободата на предоставяне на услуги.

И ако приемем, че дотук вече се каза немалко по този повод, набелязаха се основните въпроси и подходи за тяхното решаване, то необходимо е да се отиде и малко по-далеч, да се погледне в по-дълбока перспектива – какво още следва да се направи, за да се подготвим за истинското свободно движение на работещи, за по-доброто икономическо и социално сцепление в Европейския съюз /ЕС/.

Най-напред е необходимо да изясним какво точно стои зад думите „свобода на движение на работещи“?

Безспорно, това е огромно постижение на Общността – и като теоретична конструкция, и като практическа реалност.

Под понятието свобода на движение по смисъла на учредителните договори следва да се разбира свободата на движение на лица, които не извършват самостоятелно сто-

панска дейност, т.е. работници и служители. По отношение на субекти, които извършват самостоятелно стопанска дейност, говорим за установяване и на свобода на извършване на услуги.

И трите свободи са предназначени да осигурят на участниците в стопанския живот и общия пазар свободен и независим от тяхното гражданство избор на място за извършване на тяхната дейност. Правната им уредба се съдържа в разпоредбите на чл. 48 – 66 от Договора за създаване на Европейската общност /т.н. Римски договор, който встъпва в сила от 1 януари 1958 г. и с който са създадени условия за широкообхватно хармонизиране в областта на различни политики, както и в многобройни директиви и регламенти. Общото за тези свободи е, че те забраняват по принцип всякаква форма на дискриминация по отношение на чужденци от друга държава-членка на Европейската общност /ЕО/ по причина на тяхното гражданство. По-конкретно чл. 48 от Договора предвижда, че на работещите трябва да се разреши да се движат свободно в рамките на ЕО.

Кои са адресантите на тези правни норми и какво трябва да се разбира в този смисъл под понятието „работещ“. Веднага следва да отбележим, че терминът „работещ“ се определя на равнището на ЕО, а не се оставя на преценката на държавите-членки.

Правото на движение на работещи е уредено в разпоредбите на чл. 48 и 51 от Договора за създаване на ЕО и издадените на основание чл. 49 и 51 от същия правни актове, по-специално Регламент 1612/68 на Европейската икономическа общност /ЕИО/, относно свободата на движение на наетите работещи в рамките на Общността, Директива 68/360 на ЕИО, относно премахването на ограниченията за движение и пребиваване на територията на държавите-членки за работещи от държавите-членки и техните семейства, Регламент

1251/70 на ЕИО, относно правото на едно лице, работило по трудов договор в друга държава-членка, да остане на територията ѝ, Директива 64/221 на ЕИО, относно координирането на специалните мерки във връзка с движението и пребиваването на чужди граждани, произтичащи от съображенията за защита на общественения ред, сигурността и здравето, Регламент 1408/71 на ЕИО за прилагане на система на социална сигурност по отношение на работниците и техните семейства, които пътуват в рамките на Общността.

Всяко лице, което попада под понятието **НАЕМЕН РАБОТЕЩ** по смисъла на Общностното право, т.е. което в течение на определено време престои труд на друго лице под неговите указания и изпълнява дейности, за които като контрапрестация получава възнаграждение, може да се ползва на правото на свободно движение. Без значение е дали доходът на това лице е под нормативно определения минимален размер. Стажаантите също могат да бъдат разглеждани като наемни работещи, когато стажът им се провежда при условията на същата трудова дейност с уговорена заплата или надница.

Така например в делото „Лори Блум“ от 1986 г. е посочено, че работещият е гражданин на Общността, който извършва определена дейност за и под ръководството на друго лице за определен срок и срещу възнаграждение. В този смисъл не се считат за наемни работещи стажанти, доброволци и др. подобни работещи без трудово възнаграждение доброволци.

Във връзка с въпроса за времетраенето на правоотношението на работещите, Съдът на Европейските общности е констатирал, че инцидентно установяване трудови правоотношения не могат априори да бъдат изключени от приложимото поле на чл. 48 от Договора за създаване на ЕО. Поскоро определящо значение има обстоятелството, дали лицето е извършило същинска трудова дейност или дейността

е била в незначителен обем, следователно – несъществена и несъстоятелна. Ако едно лице прекрати професионалната си дейност в държава-членка, за да започне там следване във ВУЗ с цел придобиване на професионална квалификация¹ то не губи качеството си на работник при положение, че съществува връзка между предишната му трудова дейност и специалността, която изучава във ВУЗ. Оттук следва, че на граждани на Общността, които влизат на територията на друга държава-членка само с образец-покана не може да бъде отказано разрешение за пребиваване, макар че основанието за пребиваване не е свързано нито с вече упражнявана, нито с предстояща трудова дейност на лицето.

Ако обобщим казаното дотук, можем да посочим, че чл. 48 от Римския договор изброява правата, свързани със статуса на работещ, като впоследствие тези права са допълнени с Директива 68/360 на ЕИО. Към тези права спадат:

- правото на работещия да напусне територията на собствената си държава-членка;

- правото да влезе на територията на друга страна-членка само като представи документ за самоличност;

- право да получи разрешение за пребиваване на основата на документ за самоличност и трудов договор. Разрешението за пребиваване трябва да важи най-малко за 5 години и се подновява автоматично /сроктът за работещите на временна работа е по-кратък/.

Допълнителни уточнения се внасят и с практиката на Съда в Люксембург, а именно:

- право да се влезе в една държава-членка с цел търсене на работа, без да има конкретен срок за това търсене;

- право да се остане в случай на прекратяване на трудовото правоотношение не по вина на работещия.

Правната уредба е доразвита с Регламент 1612/68 на ЕИО в следния смисъл:

- предложенията за наемане на работа не могат да се ограничават до собствените граждани;

- не се разрешава ограничаване на броя на чуждестренните работещи;

- специалните процедури за подбор са неправомерни.

След като постъпи на работа, работещият трябва да бъде третиран по същия начин, както и гражданите на съответната държава, що се отнася до: условията на труд, социалните и данъчните придобивки, достъпът до професионална квалификация и преквалификация, членството в синдикати и достъпът да държавно и частно жилище настаняване.

Впоследствие тълкуването на чл. 48 от Договора се разпростира и по отношение на други категории лица, а именно: както вече посочихме – студентите и членовете на семейството на работещия.

Нека да се спрем по-подробно и на правата на членовете на семействата на работещия. Съгласно чл. 10, ал. 1 и 3 от Регламент 1612/68/ЕИО, като членове на семействата на работещи-мигранти се считат съпрузите и роднините по низходяща линия, които не са навършили 21 години или на които се осигурява издръжка, както и роднините на такива работещи и роднините на съпрузите им по-възходяща линия, на които се осигурява издръжка. Необходима предпоставка е работещите да разполагат с жилища за своите семейства, които да отговарят на изискванията, считани за нормални за местни-

те работещи от съответната сфера на дейност. Тези изисквания следва да се тълкуват и в светлината на чл. 8 от Европейската конвенция за правата на човека, а именно – зачитане на семейния живот. При посочените в Регламент 1612/68/ЕИО условия, те имат право да живеят заедно с другите членове на семейството, да упражняват собствена дейност, свързана с придобиване на доходи, да имат достъп до образователни и квалификационни курсове, вкл. и стипендии.

В съдържанието на понятието „професионално образование“ по смисъла на чл. 12 от Регламент 1612/68/ЕИО се включва и следване в специални висши училища, във ВУЗ по изкуствата и в университети. Децата на работещите притежават право да кандидатстват за предоставяне на студентски помощи. Държавата по местопребиваването е длъжна да третира такива учаци се като собствени граждани.

Накратко: свободата на движение обхваща преди всичко принципа на еднакво третиране на гражданите от други държави-членки с гражданите на съответната страна, право на влизане в територията на дадена държава-членка, право на пребиваване и право на достъп до пазара на труда. Оттук произтича и забраната за държавите-членки да възпрепятстват своите граждани при търсене и упражняване на дейности, свързани с получаване на доходи в друга държава-членка. По такъв начин общата забрана за дискриминиране прераства в забрана за налагане на ограничения с изключение на тези, свързани със защитата на обществен интерес. Недопустимо е всяко основано на гражданството на лицето различно третиране относно намиране на работа, заплащане и други условия за полагане на труд. В обхвата на задължението за еднакво третиране се включват всички права, които произтичат пряко от трудовото правоотношение. Тона се отнася до работното време, прекратяването на трудовото правоотношение, защитата на майчинството, разпоредбите, относно охраната на труда, изплащането на трудовото възнаграждение и др...

Изключения от свободното движение на работници са свързани с обществения ред, здраве и сигурност и се тълкуват строго ограничително.

Кои са и какво представляват тези ограничения?

Съображението за обществен ред – правилото на чл. 48, ал. 3 от Договора предвижда ограничения на основания, свързани с обществения ред, сигурността и здравеопазването. На първо място тук спада ограничението за заемане на длъжност в публичната администрация. Тя предоставя на държавите-членки правото да откажат или да ограничат достъпа на служители с чужда национална принадлежност само до служба в публичната администрация. Тук от съществено значение е, че държавата-членка предоставя изискването на наличие на особена връзка на заемащия длъжността с националната му принадлежност и гражданство. Става дума за дейност, чрез която се упражняват властнически правомощия.

От изложеното дотук могат да се направят следните общи изводи: може да се каже, че след Маастрихт, обхвата на правото на свободно движение е вече по-широк. Върви се в посока към въвеждане на единно гражданство, като една от целите на ЕС. Надхвърляйки пределите на икономическата интеграция, от средата на 70-те години насам ЕК насочва усилията и към интегриране на гражданите на общия пазар в социално-политическата сфера и създаване на Европа на гражданите. С разпоредбата на чл. 8 от Договора за създаването на ЕО беше въведено гражданството на Съюза и съгласно правилото на ал. 1 от същия, гражданин на Съюза е всяко лице, което притежава гражданство на една от държавите-членки.

Във втората част от изложението се ще спрем на **свободата на установяване и свободата на предоставяне на услуги.**

Свободата на предоставяне на услуги и свободата на установяване допълват свободата на движение на работници, като осигуряват мобилността на фактора труд. При това те са също важни: така например делът на сектора услуги в съвкупния обществен продукт на страните от ЕО възлиза вече на 60 %. Свободата на установяване и свободата на извършване на услуги се различават по това, че първите се отнасят до продължително упражняване на самостоятелна дейност, свързана с получаване на доходи в друга държава-членка, докато при втората връзката с територия на друга държава-членка е само временна. Двете свободи са уредени систематично в една глава от Римския договор и най-точно в неговия чл. 52 – 60.

Право да се ползват от свободата на установяване имат всички граждани на Общността, независимо от това, дали живеят на територията на Общността или извън нея. Свободата на установяване включва еднакво третиране с местните лица. В предмета на регулиране на свободата на установяване се включва започването и установяването на самостоятелна дейност, свързана с получаване на доходи, както и основаването и ръководенето на предприятия, представителства, клонове и дъщерни дружества.

Свободата на предоставяне на услуги е регламентирана с чл. 59, чл. 60 и следващите от Римския договор. Чл. 60 определя услугите като дейност, която обикновено се извършва срещу заплащане, докогато тя не се регулира от разпоредбите за стоките, лицата и капиталите. По-конкретно са посочени промишлената и търговската дейност, дейността на занаятчийте и свободните професии. Свободата на предоставяне на услуги има за цел да осигури щото всяка възмездно извършена дейност, която не попада под обхвата на свободното движение на стоки и капитали, на правото на свободно придвижване или на свободата на установяване да бъде либерализирана. Всички еднократни услуги с транс-

граничен характер, по-специално занаятчийски, търговски и такива на лица със свободни професии попадат в тази група. Не се изисква намерение за получаване на печалба. Чуждестранните лица, които оказват услуги, следва да бъдат третирани като местните, щом оказват в своята страна свободни по характер услуги. Всички преки и косвени форми на дискриминация са забранени.

Свободата на предоставяне на услуги е свързана с някои съпътстващи права, а именно: получателите на услуги в една държава-членка следва да бъдат защитени срещу опасности за здравето или живота им по същия начин, както местните лица, а така също и задължение на държавата за обезщетяване на вреди.

И относно свободата на установяване и свободата на предоставяне на услуги важат някои ограничения. Тези ограничения са регламентирани в чл. 55, респ. чл. 66 от Римския договор. Изключват се приложението на свободата на установяване и свободата на извършване на услуги по отношение на дейности, които в една държава-членка са свързани продължително или за определено време с упражняване на публична власт. И тук отгиванията са свързани само със съображения за обществен ред, сигурността или здравеопазването. Казаното в първия раздел от изложението ми важи и в този случай.

Какви практически подходи следва да възприемем и какви предложения в тази връзка следва да бъдат обсъдени от държавните органи и институции?

Проблематиката, на която бегло се спряхме в изложението е от изключително важно за нас значение с оглед интегрирането ни в Обединена Европа.

Какви задачи трябва да решим – това не е нито лесен,

нито еднократен акт. На първо място според мен трябва да започнем с изучаването на правната уредба на ЕО. Тя трябва да се направи достояние на всеки работещ, защото третира жизнено важни въпроси. Защото не след дълго, надявам се, тя ще бъде приложима и по отношение на нас и ние следва да се готвим за това, като на първо място приведем действащото вътрешно законодателство с Европейските правни принципи и норми. От една страна, незнанието на правото не извинява никого, а от друга – за да се упражняват правата, то те трябва да се познават. Същото се отнася и за задълженията и отговорностите.

На второ място е необходимо по-тясно сътрудничество между държавите-членки и асоциираните страни и между тяхните синдикати за действия в социалната област, политиката по отношение на пазара на труда, преодоляване на продължителната безработица, постигане на баланс между търсенето и предлагането, за преодоляване на плага на бедността, повишаване на жизнения стандарт и нивото на заетостта.

Считаме също така, че е неотложно предприемането на политически и дипломатически действия за облекчаване на режима на движение на гражданите на Република България.

Не е преждевременно също така да се обсъди Европейската инициатива за въвеждане на унифицирани лични картони за професионалната квалификация, което би облекчило движението на работещи.

Има място според нас също така и за двустранни спогодби и специални програми за обмен на работна сила и сродни.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

След изслушване на докладите и обобщение на мненията, изказани в дискусиите, участниците се обединиха около следните изводи и препоръки:

1. Изборът на темата на семинара е сполучлив. Темата е особено актуална. Досега тя е неоправдано пренебрегвана и това е недопустимо да продължава. Тя следва да заеме полагащото ѝ се приоритетно място в дневния ред на правителството, синдикатите, обществените формирования, учените и т.н.

2. Нужна е по-голяма активност и инициативност на всички нива. Недопустимо е да се чака членството в ЕС автоматично да реши всички въпроси в изследваното направление. Трябва предварително да бъдем готови за това.

3. Необходимо е ускорено транспониране на изискванията на европейските директиви в областта на взаимното признаване на дипломи и професионална квалификация във вътрешното законодателство. Следва да бъдат създадени такива класификатори на специалностите, професиите и т.н., които да бъдат съвместими с тези в ЕС, за да бъдат и нашите дипломи конвертируеми.

4. Нужен е по-активен диалог, синхрон и взаимодействие между институциите, осъществяващи държавната политика в това отношение, както и между тях и синдикатите. Ролята на синдикатите е изрично подчертана в много от европейските документи и те би следвало по-активно да упражняват своите права.

5. Активен обмен на мнения и опит би могъл да се постигне и посредством по-тясно взаимодействие със специа-

лизираните органи на Европейския съюз, както и на държавите-членки на съюза и асоциираните страни. За постигане на диалогичността особено спомагат семинарите, конференциите и т.н., които следва да продължават да се организират.

6. Необходимо е по-широко и пълноценно участие в програмите на Европейския съюз, по-активен обмен на студенти, учени, преподаватели, специалисти. Това би способствало за по-плавен преход към общия пазар на труда.

Участниците в семинара се обединиха около становището, че с тези изводи и препоръки следва да бъдат запознати правителството и Съвета за европейска интеграция.

Официални публикации на Европейската общност
Съвет на Европейските общности

ДИРЕКТИВА НА СЪВЕТА от 21 декември 1988 г.

Във връзка с общата система за признаване на дипломи за висше образование, които удостоверяват професионална подготовка и образование с минимална продължителност от три години
(89/48/CEE)

СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ,

като има предвид договора, с който се установява съществуването на Европейска икономическа общност, и по-конкретно член 49, член 57 и член 66,

като има предвид предложението на Комисията,

в сътрудничество с Европейския парламент,

като взе предвид становището на Икономическия и социален Комитет

като се има предвид, че по силата на член 3, на договора, премахваането на препятствията пред свободното движение на лица и услуги между държавите-членки на Общността представлява една от целите на Общността; че за жителите на държавите-членки това премахваане включва по-конкретно възможността за упражняване на професия в свободния или държавен сектор в държава-членка, различна от тази, в която са получили професионалната си квалификация;

като се има предвид, че разпоредбите, приети до днешна дата от Съвета, и по силата на които държавите-членки на Общността признават помежду си и с оглед упражняването на професия издадени на тяхна територия дипломи за висше образование, засягат малко професии; че нивото и продължителността на обучението, необходимо за достъпа до тези професии, беше регламентирано по аналогичен начин във всички държави-членки или в тях бяха внесени минимални поправки, необходими за въвеждането на подобни секторни системи за взаимно признаване на дипломи;

като се има предвид, че за да се отговори бързо на очакванията на европейските граждани, които притежават дипломи за висше образование, удостоверяващи професионална подготовка и получени в държава-членка, различна от тази, в която те желаят да упражняват своята професия, е уместно да бъде разработен също така и друг метод за признаване на такива дипломи, който да улеснява за тези граждани упражняването на всички професионални дейности, които в приемащата държава-членка са подчинени на условието за завършено обучение след средното образование, стига същите да притежават такива дипломи, които ги подготвят за извършването на въпросните дейности, удостоверяват най-малко тригодишен цикъл на обучение и са издадени в друга държава-членка;

като се има предвид, че подобен резултат може да бъде постигнат посредством въвеждането на обща система за признаване на дипломите за висше образование, които удостоверяват професионална подготовка с минимална продължителност от три години;

като се има предвид, че професиите за чието упражняване ЕО не е определила минималното ниво на необходимата квалификация, държава-членка на Общността запазват пра-

вото си да определят това ниво с цел гарантиране на професионалните качества на лицата, работещи на тяхна територия; че същевременно държавите не могат без да пренебрегнат задълженията си, писани в член 5 на договора, да наложат на гражданин на държава-членка да придобие квалификация, която те се ограничават обикновено да определят по отношение на дипломите, издадени в рамките на тяхната национално образователна система, докато същевременно заинтересуваното лице вече е получило изцяло или частично тази квалификация в друга държава-членка; че като следствие от това, всяка приемаща държава-членка на Общността, в която дадена професия е нормативно определена, се задължава да вземе предвид квалификациите, получени в друга държава-членка и да прецени дали те съответстват на изискванията от нея;

като се има предвид, че сътрудничеството между държава-членка може да улесни спазването на тези задължения и че следователно е полезно да бъдат организирани неговите конкретни изяви;

като се има предвид, че следва да се дефинира по-конкретно понятието за нормативно определена професионална дейност, за да бъдат отчетени различни социологични национални реалности; че за такава следва да се смята не само професионална дейност, достъпът до която в дадена държава-членка на Общността е подчинен на притежаването на диплома, но също така и такава, която е със свободен достъп, но която се упражнява с професионална титла, която се връчва на лица, отговарящи на определени условия за квалификация; че професионалните асоциации или организации, които връчват такива титли на своите членове и които са признати от официалните власти, не могат да се позоват на своя частен характер, за да се въздържат от прилагането на системата, предвидена в настоящата директива;

като се има предвид, че е необходимо също така да бъдат определени характеристиките на професионалния опит или на стажа за адаптация, които приемащата дч на Общността може да изиска от заинтересуваното лице заедно с дипломата за висше образование, когато квалификации на същото не съответстват на тези, изисквани в националните разпоредби;

като се има предвид, че вместо стажа за адаптация, може също така да бъде проведена и проверка за годност, и че както едното така и другото ще доведат до подобряването на ситуацията в областта на взаимното признаване на дипломите между държавите-членки, и следователно, улесняване на свободното движение на лица вътре в рамките на Общността; че предназначението им е да определят способността на преселника, който вече е получил професионална квалификация в друга дч, да се адаптира към новото си професионално обкръжение; че от гледна точка на преселника, проверката за годност ще има предимството да съкрати срока на стажа; че по принцип изборът между стаж за адаптация и проверка за годност би трябвало да се извършва от самия преселник; че същевременно естеството на някои професии е такова, че следва да се разреши на някои държави-членки на Общността да налагат при определени условия било стаж, било проверка за годност; че по-конкретно, различията между правните системи на държавите-членки, въпреки че те са с нееднаква стойност в различните държави, дават основание за особени разпоредби, тъй като образованието по правни науки в изходната дч, доказано с диплома, удостоверения или други документи, по правило не обхваща юридическите познания, които се изискват в приемащата дч, що се отнася до съответната правна област;

кп освен това, че общата система за признаване на дипломите за висше образование няма за цел нито да измени професионални правила, вкл. деонтологически, които са

приложими към всяко лице, което упражнява дадена професия на територията на дадена дч на Общността, нито да освободи преселниците от прилагането на тези правила, че тази ситема се ограничава с това да предвиди подходящи мерки, посредством които да бъде установено, че преселникът съответства на професионалните правила на приемащата дч;

като се има в предвид, че член 49, чл.57 и чл.66 от договора дават на Общността пълномощията да приема разпоредбите, необходими за въвеждането и функционирането на такава система;

като се има в предвид, че общата система за признаване на дипломите за висше образование с нищо не накърнява прилагането на член 48, параграф 4 и член55 от договора;

като се има в предвид, че една подобна система, като подкрепи правата на европейския гражданин да използва професионалните си познания във всяка дч на Общността, по този начин усъвършенства и същевременно укрепва неговото право да получава такива познания там, където той желае;

като се има в предвид, че тази система трябва след известно време на приложение да бъде подложена на оценка за ефикасността на действието ѝ, с оглед да бъде определено по-конкретно доколко може да бъде усъвършенствана или обхванат ѝ да бъде разширен,

ПОСТАНОВИ СЛЕДНАТА ДИРЕКТИВА:

Член първи

За нуждите на настоящата директива се определят както следва:

а) за диплома – всяка диплома, удостоверение или друг документ, или съвкупност от такива дипломи, удостоверения или други документи:

- издадени от компетентните власти в държава-членка на Общността, които са посочени като такива в съответствие с законодателните, нормативните или административните разпоредби на тази държава,

- от които следва, че техният притежател е завършил успешно цикъл на обучение след средното образование с минимална продължителност от три години, или с еквивалентна продължителност при непълна заетост, в университет или висше учебно заведение, или в друго учебно заведение със същото равнище на обучение, и когато това е необходимо, че е завършил успешно професионалното обучение, което се изисква освен цикъла обучение след средния курс, и
- от които става ясно, че титулярът притежава необходимите професионални качества, за да получи достъп до професия, която е нормативно определена в тази държава-членка, или да я упражнява,

при условие, че образованието, което се установява с тази диплома, удостоверение или друг документ, е било получено в преобладаващата си част в рамките на Общността, или при условие, че титулярът му има професионален опит от три години, удостоверен от държавата членка, която е признала диплома, удостоверение или друг документ, издаден в трета държава.

За диплома по смисъла на алинея първа се приема всяка диплома, удостоверение или друг документ или всяка съвкупност от такива дипломи, удостоверения и други документи, които са издадени от компетентните власти в дч, при условие, че

удостоверяват образование, получено в рамките на Общността и признато от компетентните власти в тази дч като равносложно, и които дават в нея същите права на достъп до нормативно определена професия или до упражняването на такава;

б) за приемаща държава-членка: дч на Общността, в която гражданин на друга дч желае да упражнява дадена нормативно определена професия, без да е получил в нея дипломата, която притежава, или да е упражнявал за първи път въпросната професия;

в) за нормативно определена професия: нормативно определената професионална дейност или съвкупността от нормативно определени професионални дейности, които съставляват тази професия в дадена дч;

г) за нормативно определена професионална дейност: професионална дейност, достъпът до която или упражняването на която, или някои аспекти от упражняването на която са подчинени в дадена-държава членка пряко или непряко, посредством закони, нормативни или административни разпоредби, на притежаването на дипломи. За аспекти на упражняването на нормативно определена професионална дейност, се смятат по-конкретно:

- упражняването на определена дейност с професионална титла, доколко, доколкото носенето на такава титла е разрешено единствено на притежателите на диплома, определена със закони, нормативни или административни разпоредби;

- упражняването на професионална дейност в областта на здравеопазването, доколко, доколкото възнаграждението и/или обезщетението при тези дейности са подчинени от националния режим за обществено осигуряване на условие-то за притежаване на дипломи.

Когато първата алинея не се прилага, то за нормативно определена професионална дейност се приема професио-

нална дейност, която се упражнява от членовете на асоциация или организация, които имат за цел по-конкретно да способства за създаването и поддържането на високо равнище във въпросната професионална област, и които за осъществяването на тази цел са получили специфично признаване от държавата, и които:

- издават дипломи на своите членове,
- подлагат ги на издадени от тях професионални правила, и
- им дават правото да носят титла, съкращение или друго определение, съответстващо на тази титла.

В приложението е посочен неизчерпателен списък на асоциации или организации, които към момента на приемането на настоящата директива отговарят на условията на втората алинея. Всеки път, когато дадена дч на Общността признава по посочения във втора алинея начин дадена асоциация или организация, тя осведомява за това Комисията, която публикува тази информация в „Официален вестник на ЕО“.

д) за професионален опит: за реалното и законно упражняване на въпросната професия на дч;

е) за стаж за адаптация: упражняването на нормативно определена професия, което се осъществява в приемащата д.ч. под отговорността на квалифициран персонал, и което евентуално се придружава от допълнително обучение. Стажът се оценява. Условията на провеждане на този стаж и неговото оценяване, както и статутът на кандидата, се определят от компетентните власти в приемащата държава-членка;

ж) за проверка на годност; контрол, който обхваща изключително професионалните познания на кандидата, извършва се от компетентните власти на приемащата държава – членка на Общността и има за цел да бъде преценена годността на кандидата да упражнява нормативно определена професия в тази държава – членка.

За да бъде възможен този контрол, компетентните влас-

ти изработват, на базата на сравнение между изискваното в тяхната държава образование и образованието, получено от кандидата, списъка на материите, които не са обхванати от дипломата, документа или документите, които притежава кандидатът.

При проверка на годност следва да се вземе предвид, че кандидатът е квалифициран професионалист в държавата – членка, откъдето произхожда или пристига. Тази проверка обхваща материи, избрани измежду фигуриращите в списъка, и познаването на които е основно условие за упражняването на професията в приемащата държава-членка. Тази проверка може също така да обхване и познаването на деонтологията, приложима към въпросните дейности в приемащата държава-членка. Условията на проверката за годност се определят от компетентните власти на въпросната държава, като се спазват правилата на общеевропейското право.

Статутът, с който се ползва в приемащата държава-членка кандидатът, който желае да се подготви за проверка за годност в тази държава, е определен от компетентните власти в тази държава.

Член 2

Настоящата директива се прилага към всеки гражданин на държава – членка на Общността, който желае да упражнява нормативно определена професия в свободната или в държавния сектор на приемащата държава-членка.

Настоящата директива не се прилага към професиите, които са обект на специална директива, установяваща взаимното признаване на дипломите между държавите – членки.

Член 3

Когато в приемащата държава-членка на Общността достъпът до дадена нормативно определена професия или

до нейното упражняване е подчинен на притежаването на диплома, компетентните власти не могат да откажат на държава – членка на Общността да получи достъп до тази професия или да я упражнява в същите условия, както и гражданите на държавата, като се позоват на липса на квалификация, в следните случаи:

а) ако кандидатът притежава диплома, изисквана в друга държава – членка за достъп до същата тази професия на нейна територия или за упражняването и там, и която диплома е получена в друга държава – членка, или

б) ако кандидатът е упражнявал при пълна заетост тази професия в продължение на две години през десетте предходни години в друга държава – членка, която не определя нормативно тази професия по смисъла на чл. 1, т. в) и на член 1, т. г), ал. 1 като притежава един или повече документи за квалификация:

- които са издадени от компетентните власти на държава – членка на Общността, посочени като такива в съответствие с законодателните, нормативните или административните разпоредби на тази държава,

- от които следва, че техният притежател е завършил успешно цикъл на обучение след средното образование с минимална продължителност от три години, или с еквивалентна продължителност при непълна заетост, в университет или висше учебно заведение, или в друго учебно заведение със същото равнище на обучение, и когато това е необходимо, че е завършил успешно професионалното си обучение, което се изисква освен цикъла обучение след средния курс, и

- които са подготвили притежателя им за упражняване на тази професия.

За документ за образование по смисъла на алинея първа се приема всеки документ или съвкупност от документи, издаден от компетентните власти в д-ч, щом той удостоверява образование, получено в рамките на Общността, и е

признат за еквивалентен от тази д-ч, при условие че за това признаване са уведомени другите д-ч и на Комисията.

Член 4

1. Член 3 не препятства на това приемащата д-ч на Общността да изисква също така от кандидата:

а) да докаже, че притежава професионален опит, когато продължителността на образованието, което той удостоверява по силата на чл. 3, точка а) и б) е по-кратка най-малко с една година от изискваната в приемащата д-ч. В такъв случай продължителността на изисквания професионален опит:

- не може да надхвърля двойния размер на недостигащия период на обучение, когато недостигащият период е вписан в цикъла на обучение след средното образование и/или професионален стаж, осъществен под надзора на компетентен ръководител и удостоверен с изпит,

- не може да надхвърля липсващия период на обучение когато последният обхваща професионална практика, изпълнявана с помощта на квалифициран професионалист.

В случай на представяне на дипломи по смисъла на член 1, точка а/, последна алинея, продължителността на обучението, което се признава за еквивалентно, се определя според обучението, определено в член 1, точка а/, алинея първа.

При прилагането на настоящата точка следва да се взима предвид професионалният опит, за който се говори в член 3, точка б/.

Във всички случаи, изискваният професионален опит не може да надхвърля 4 години;

б/ да осъществи стаж за адаптация в продължение най-много на три години, или да се представи на проверка за годност:

когато подученото от него образование, по силата на член 3, точки а/ и б/, покрива материи, които съществено се отличават от тези, които покрива дипломата, получавана в приемащата д-ч., или

– когато в случая, предвиден в член 3, точка а/, нормативно определена професия в приемащата д.ч. на Общността включва едни или няколко нормативно определени професионални дейности, които се съществуват в нормативно уредената професия в д.ч., от която кандидатът произхожда или пристига, и това различие се характеризира със специфично обучение, което се изисква в приемащата д.ч. и което обхваща материи, съществено различаващи се от тези, които са обхванати в дипломата, представена от кандидата, или

– когато при случая, предвиден в член 3, точка б/, нормативно определена професия в приемащата д.ч. обхваща една или повече нормативно определени професионални дейности, които не съществуват в професията, упражнявана от кандидата в държавата, от, която той произхожда или пристига, и когато това различие се характеризира със специфично обучение, което се изисква в приемащата държава-членка и което обхваща материи, съществено различаващи се от тези, обхванати в дипломата или дипломите, представени от кандидата.

Ако приемащата държава-членка се възползва от тази възможност, тя трябва да предостави на кандидата възможност за избор между пробен период за адаптация и проверка за годност. За професиите, чието упражняване изисква точно познаване на националното право и при които основен и постоянен елемент от професионалната дейност е даването на съвети и/или оказване на правна помощ в областта на националното право, приемащата държава-членка може като отклонение от този принцип да нареди било стаж за адаптация, било проверка за годност. Ако приемащата държава-членка възнамерява да установи за други професии режим на отклонение от правото на избор на кандидата, в такъв случай е приложима процедурата, предвидена в член 10.

2. Същевременно, приемащата държава-членка не може да прилага едновременно разпоредбите на параграф 1, точки а) и б).

Член 5

Без да се нарушават Членове 3 и 4, всяка приемаща д.ч. на Общността има възможността да разреши на кандидата, с оглед подобряването на неговите възможности за адаптиране към професионалното обкръжение в тази държава, да следва в нея като еквивалент онази част от професионалното обучение, която се състои от професионална практика, извършена с помощта на квалифициран професионалист, и каквато той не е следвал в държавата членка, от която произхожда или пристига.

Член 6

1. Компетентните власти в приемащата държава членка на Общността, която подчинява достъпа до дадена нормативно определена професия на представянето на доказателствата за почтеност, моралност или отсъствие на фалит, или която прекратява временно или забранява упражнението на такава професия в случай на груба професионална грешка или закононарушение, приемат като достатъчно доказателство за лицата, произхождащи от други държави членки, и които желаят да упражняват тази професия на нейна територия, представянето на документи, издадени от компетентните власти на държавата членка, от където кандидатът произхожда или пристига, и от които следва че тези изисквания са удовлетворени.

Когато документите визирани в алинея 1, не са издадени от компетентните власти на държавата членка, откъдето кандидатът произхожда или пристига, те се заместват с клетвена декларация – или, в държави членки, в които такава клетвена декларация не съществува, с тържествена декларация – която се прави от кандидата от компетентни юридически или административни власти или когато е необходимо от нотариус или квалифициран професионален орган на държавата членка, откъдето кандидатът произхожда или пристига и който ще издаде удостоверение установяващо тази клетва или тази тържествена декларация.

2. Когато компетентните власти на приемащата държава-членка изискват от лицата произхождащи от тази дч, за да разрешат достъпа им до нормативно определена професия или до нейното упражняване, документ за удостоверяване на физическото или психическото им здраве, те приемат като достатъчно доказателство в този смисъл представянето на документа, който се изисква в дч от където кандидатът произхожда или пристига.

Когато дч, от където кандидатът произхожда или пристига, не изисква документ от подобно естество за разрешаване достъпа до въпросната професия или нейното упражняване, то приемащата дч на Общността приема от кандидатите, произхождащи или пристигащи от другата дч, удостоверение, издадено от компетентните власти в тази държава, и което съответства на удостоверенията, издадени в приемащата дч.

3. Компетентните власти в приемащата дч могат да предявят изискване, според което документите или удостоверенията, визирани в параграфи 1 и 2, да са издадени в срок от 3 месеца преди представянето им.

4. Когато компетентните власти на приемащата дч изискват от лицата, произхождащи от тази дч, полагане на клетва или тържествена декларация, за да разрешат достъпа до нормативно определена професия или до нейното упражняване и в случая, когато формулировката на тази клетва или тази декларация не може да бъде използвана от лицата, произхождащи от други дч, те проследяват за това на кандидатите да бъде представена подходяща и еквивалентна формулировка.

Член 7

1. Компетентните власти на приемащата дч признават на кандидатите, произхождащи от други дч, и които отговарят на условията за достъп до дадена нормативно определена професия и упражняването ѝ на тяхна територия, право-

то да носят професионалната титла на приемащата дч, която съответства на въпросната професия.

2. Компетентните власти на приемащата дч признават на кандидатите, произхождащи от други дч, и които отговарят на условията за достъп до дадена нормативно определена професионална дейност и упражняването ѝ на тяхна територия, правото да се ползват от законно придобитата си образователна титла от дч, от която те произхождат или пристигат, и евентуално от съкращението на същата на езика на въпросната държава. Приемащата дч може да нареди тази титла да бъде следвана от името и местонахождението на учебното заведение или на комисията, която са я издали.

3. Когато дадена професия е нормативно определена в приемащата дч от асоциация или организация като тези, които се имат предвид в чл. 1, точка г), то кандидатите, произхождащи от други дч нямат право да използват професионалната титла, връчена от тази организация или асоциация, освен в случай, че представят доказателства за членство във въпросната организация или асоциация

когато организацията или асоциацията подчинява придобиването на членство на определени условия, тя може да направи това спрямо кандидати, произхождащи от други дч, и които притежават диплома в смисъла на член 1, точка а) или документ за образование по смисъла на член 3, точка б), единствено при предвидените в настоящата директива условия, и по-конкретно в нейните членове 3 и 4.

Член 8

1. Приемащата дч приема като доказателство за изпълнени условия по членове 3 и 4 удостоверенията и документите, издадени от компетентните власти в дч, които кандидатът трябва да представи в подкрепа на молбата си за упражняване на въпросната професия.

2. Процедурата за разглеждане на молба за упражняване на дадена нормативно определена професия следва да бъде приключена във възможно най-кратък срок и утвърдена с мотивирано решение на компетентните власти в приемщата дч, като това стане в срок от 4 месеца след представянето на пълното досие на кандидата.

Член 9

1. Дч, посочват в предвидения в член 12 срок компетентните власти, които могат да приемат молбите и да вземат решения, визириани в настоящата директива. Те уведомяват за това другите дч и Комисията.

2. Всяка дч посочва координатор на дейностите на властите, визириани в параграф 1, и уведомява за това другите дч и Комисията. Ролята на координатора е да способства за равностойното прилагане на настоящата директива към всички засегнати от нея професии. Към Комисията се организира координационна група, съставена от координатори, посочени от всяка дч, или от техните заместници, и председателствана от представител на Комисията.

Задачата на тази група е:

- да способства за прилагането на настоящата директива;
- да събира всякаква полезна информация във връзка с прилагането ѝ в държавите-членки на Общността.
- Комисията може да се съветва с групата във връзка с евентуални изменения в действащата система.

– държавите-членки взимат мерки за осигуряване на необходимите информации във връзка с признаването на дипломите в рамките на настоящата директива. В тази своя задача те могат да бъдат подпомагани от информационния център за академично признаване на дипломите и на периодите на обучение, създаден от дч в рамките на резолюцията на Съвета и министрите на образованието, събрани в рамките на съвета от 9 февруари 1976 г. и когато има основание за това, от подходящите профе-

сионални асоциации или организации. Комисията предприема необходимите мерки за осигуряване развитието и координирането на предоставянето на необходимите информации.

Член 10

1. Когато дадена дч на Общността възнамерява, в изпълнение на член 4, параграф 1, точка б), алинея 2, трето изречение, да не предоставя на кандидата за дадена професия по смисъла на настоящата директива избор между стаж за адаптация и проверка за годност, тя незабавно представя на комисията проекта за въпросната разпоредба. В същото време тя уведомява комисията за основанията си да приеме такава разпоредба.

Комисията незабавно уведомява за проекта другите дч, тя може също така да се консултира във връзка с този проект с координационната група, визирана в член 9, параграф 2.

2. Без да накърнява правото на комисията и на другите дч да представят свои съображения по въпросния проект, дч може да го приеме единствено ако комисията не се е противопоставила на него в срок от 3 месеца посредством свое решение.

3. По искане на дадена дч или на комисията, държавите-членки ги уведомяват незабавно за окончателния текст на разпоредба свързана с прилагането на настоящия член.

Член 11

От момента на изтичане на предвидения срок, дч на всеки две години предават в комисията доклад за прилагането на въведената система.

Освен общи коментарии, този доклад съдържа статистическа извадка за взетите решения, както и описание на основните проблеми, породени от прилагането на директивата.

ДЕКЛАРАЦИЯ НА СЪВЕТА И КОМИСИЯТА**Към член 9, параграф 1**

Съветът и Комисията приемат, че професионалните организации и висшите учебни заведения следва да бъдат консултирани или приобщавани по подходящ начин към процеса на взимане на решения.

ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА

**от 21 декември 1988 г., във връзка с лицата,
произхождащи от държавите-членки на
общността, и притежаващи дипломи, издадени в
трета държава
(89/49/CEE)**

СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ,

като одобрява директива 89/48/CEE на Съвета от 21 декември 1988 г. По въпроса за обща система по признаване на дипломите на равнището на висшето образование, които удостоверяват професионална подготовка с минимална продължителност от 3 години,

като установява, че въпросната директива визира единствено дипломите, удостоверенията или други документи за образование, издадени в дч на общността на лица, произхождащи то дч на общността,

като същевременно се стреми да отчете особеното положение на лицата, произхождащи то дч на общността, които притежават диплома, удостоверение или друг документ за образование, издаден в трета държава, и които се намират в положение, сравнимо с едно от описаните в чл. 3 на Директивата положения,

ПРЕПОРЪЧВА

на правителствата на дч на Общността да улеснят достъпа на гореспоменатите лица до нормативно определените професии и тяхното упражняване вътре в общността, като признаят на своята територия тези дипломи, удостоверения или други документи.

Изготвено на 21 декември 1988 г.

*За съвета
Председател
В. Папангреу*

ПРИЛОЖЕНИЕ А

списък на директивите, визирани в член 2, 2 алинея

1. 64/429/ЕИО

Директива на Съвета от 7 юли 1964 г., относно реализацията на свободата на установяване и указване на услуги за дейности за преработка (на хонорар) групи 23-40 СІТІ (Индустрия и занаяти) (1).

64/427/ЕИО

Директива на Съвета от 7 юли 1964 г., относно условията за преходните мерки в областта на дейностите за преработка (на хонорар) групи 23-40 СІТІ (Индустрия и занаяти) (2).

2. 68/365/ЕИО

Директива на Съвета от 15 октомври 1968 г., относно реализацията на свободата на установяване и на указване на услуги за дейности на хонорар за хранителната индустрия и за производство на напитки (групи 21 и 21 СІТІ) (3).

68/366/ЕИО

Директива на Съвета от 15 октомври 1968 г., относно условията за преходните мерки за дейности на хонорар за хранителната индустрия и за производство на напитки (групи 21 и 21 СІТІ) (4).

3. 64/223/ЕИО

Директива на Съвета от 25 февруари 1964 г., относно реализацията на свободата на установяване и на оказване на услуги за дейностите относно търговията на едро (5).

64/429/ЕИО

Директива на Съвета от 25 февруари 1964 г., относно реализацията на свободата на установяване и на оказване на услуги за междинните дейности в търговията, индустрията и занаятите (6).

64/222/ЕИО

Директива на Съвета от 25 февруари 1964 г., относно условията за преходните мерки в областта на дейностите за търговия на едро и на междинните дейности в търговията, индустрията и занаятите (7).

4. 68/363/ЕИО

Директива на Съвета от 15 октомври 1968 г., относно реализацията на свободата на установяване и на оказване на услуги за дейности на хонорар в търговията на дребно (бивша група 612 CITI) (8)

68/364/ЕИО

Директива на Съвета от 15 октомври 1968 г., относно условията за преходните мерки в областта на дейностите на хонорар, в търговията на дребно (бивша група 612 CITI) (9)

5. 70/522/ЕИО

Директива на Съвета от 30 ноември 1970 г., относно реализацията на свободата на установяване и на оказване на услуги за дейности на хонорар в търговията на едро на въглищата и междинните дейности в областта на въглищата (бивша група 6112 CITI) (10).

70/523/ЕИО

Директива на Съвета от 30 ноември 1970 г., отнасящата (бивша група 6112 CITI) (11).

6. 74/557/ЕИО

Директива на Съвета от 4 юни 1974 г., относно реализацията на свободата на установяване и на оказване на услуги за дейности на хонорар и за междинните дейности в областта на търговията и разпространението на токсични продукти (11).

74/556/ЕИО

Директива на Съвета от 4 юни 1974 г., относно условията за преходните мерки в областта на дейностите в областта на търговията и разпространението на токсични продукти п2а от 4 юни 1974 г., относно условията за преходните мерки в областта на дейностите в областта на търговията и разпространението на токсични продукти и на дейностите съдържащи професионалното използване на тези продукти, вкл. междинни дейности (12).

7. 68/367/ЕИО

Директива на Съвета от 15 октомври 1968 г., относно реализацията на свободата на установяване и оказване на услуги за дейности на хонорар в оказване на лични услуги (бивша група 85 CITI) (13):

1. Ресторанти и пунктове за напитки (група 852 CITI)

2. Хотели (мебелирани квартири под наем за различни срокове) и други подобни заведения, терени за къмпинги (група 853 CITI)

68/368/ЕИО

Директива на Съвета от 15 октомври 1968 г., относно преходните мерки в областта на дейности на хонорар в оказване на лични услуги (бивша група 85 CITI) (14):

1. Ресторанти и пунктове за напитки (група 852 CITI)

2. Хотели (мебелирани квартири под наем за различни срокове) и други подобни заведения, терени за къмпинги (група 853 CITI)

8. 77/92/ЕИО

Директива на Съвета от 13 декември 1968 г., относно мерките за улесняване на действителната свобода на установяване и на оказване на услуги за дейностите на застрахователните агенти (бивша група 630 CITI) и съдържаща преходни мерки за тези дейности (15).

9. 82/470/ЕИО

Директива на Съвета от 29 юни 1982 г., относно мерките за улесняване на действителната свобода на установяване и на оказване на услуги за дейностите на хонорар на някои помощници в транспортните средства или служители по транспорта (група 718 CITI) и на приемащите на съхранение стоки в складове (група 720 CITI) (16).

10. 82/489/ЕИО

Директива на Съвета от 19 юли 1982 г., относно мерките за улесняване на действителната свобода на установяване и на оказване на услуги от страна на фризьорите (коафьорите) (17).

11. 75/368/ЕИО

Директива на Съвета от 16 юни 1975 г., относно мерките за улесняване на действителната свобода на установяване и на оказване на услуги за различни дейности (бивш група 01 до група 85 CИТІ) и съдържаща преходни мерки за тези дейности (18).

12. 75/369/ЕИО

Директива на Съвета от 16 юни 1975 г., относно мерките за улесняване на действителната свобода на установяване и на оказване на услуги за дейности, упражнявани по амбулантен начин и съдържаща преходни мерки за тези дейности (19).

Забележка

Трябва да се отбележи, че различните директиви изброени в списъка по-горе са обект на допълнения и изменения след присъединяването на Дания, Ирландия и Обединеното Кралство.

(Моля забележките от 1 до 18, както и за цитираните броеве на ДВ на Европейските общности, вж. Оригиналия френски документ „На хонорар“ е формула, с която се означава всякакво заплащане, освен това на заплатата, на щатно място).

ПРИЛОЖЕНИЕ Б**Списък на директивите визирани в член 2,
алинея 3**

Това са директивите, изброени в приложение А, точки 1 до 7, с изключение на директива 74/556/ЕИО, изброена в точка 6

ПРИЛОЖЕНИЕ В

Списък на курсовете за обучение или подготовка с особена структура, визирани в чл. 1, т. а), ал. 1

1. Парамедицинска и социално-педагогическа област

В Германия

Подготовка за:

- медицинска сестра-детегледачка (всички професии по-долу се отнасят за мъже и жени, бел. на пр.)
- кинезитерапевт
- ерготерапевт
- логопед
- ортопед
- възпитател, признат от държавата
- възпитател-терапевт, признат от държавата

В Италия

Подготовка за:

- зъботехник
- оптик
- подолог

В Люксембург

Подготовка за:

- медицински технически помощник в рентгенология
- медицински технически помощник в лаборатория
- медицинска сестра за психиатрия
- медицински технически помощник в хирургия
- медицинска сестра – детегледачка
- медицинска сестра в анестезиология
- дипломиран масажист
- възпитател

които представляват образователен курс (включително средното училище) с обща продължителност поне от 13 години, от които:

– или поне три години професионална подготовка в специализирано училище санкционирано с изпит, допълнено евентуално с цикъл специализация от една или две години, санкциониран с изпит,

– или поне две години и половина в специализирано училище, санкционирано с изпит и допълнено с професионална практика от поне шест месеца или професионален стаж от поне шест месеца в признато и одобрено заведение,

– или поне две години в специализирано училище, санкционирано с изпит и допълнено с професионална практика от поне една година или с професионален стаж от поне една година в признато и одобрено заведение.

2. Сектор на майсторите-занаятчи (Майстор) представлява подготовка относно занаятчийските дейности, които не са включени в директивите от приложение А

В Дания

Подготовка за:

– оптик

със цикъл на обучение с общ срок от 14 години, от които професионална подготовка от 5 години, разпределена в теоритична подготовка в учебно заведение за професионална подготовка от две години и половина и практическа подготовка, получена в предприятие в продължение на две години и половина, санкционирана с признат изпит, отнасящ се до занаятчийската дейност и даващ правото да се носи звание Майстор -Master.

– ортопед, техник-ортопед

с цикъл на обучение с общ срок от 12 години и половина, от които професионална подготовка от 3 години и половина, разпределена в теоритична подготовка в учебно заведение за професионална подготовка от един семестър и практическа подготовка, получена в предприятие в продължение на три години, санкционирана с признат изпит отнасящ се до занаятчийската дейност и даващ правото да се

носи звание „Майстор“ – „Mester“,

– ортопед-обущар за ортопедични ботуши и обувки

с цикъл на обучение с общ срок от 13 години и половина, от които професионална подготовка от 4 години и половина, разпределена в теоритична подготовка в учебно заведение за професионална подготовка от две години и практическа подготовка, получена в предприятие в продължение на две години и половина, санкционирана с признат изпит отнасящ се до занаятчийската дейност и даващ правото да се носи звание „Майстор“ – „Mester“,

В Германия

Подготовка за:

– оптик

– зъботехник

– специалист по бандажи

– специалист по слухови протези

– техник-ортопед

– обущар ортопед

В Люксембург

Подготовка за:

– оптик

– зъботехник

– специалист по слухови протези

– техник по ортопедия-бандажи

– обущар ортопед

с цикъл на обучение с общ срок от 14 години, от които професионална подготовка от 5 години, организирано в образователна структура, отчасти разпределена в учебно заведение за професионална подготовка и в предприятие, санкционирана с признат изпит, чието успешно полагане е необходимо за да се упражнява дейността като занаятчийска, свободно (на свободна практика) или на заплата с еднакво ниво на отговорност.

3. Морска болест

а) мореплаване

В Дания

Подготовка за:

- капитан за търговски флот
- помощник ка рьководител на дежурствата на кораб

В Германия

Подготовка за:

- капитан за голям каботаж (крайбрежно мореплаване)
- капитан за кабота- рьководител на дежурствата на кораб

В Германия

Подготовка за:

- капитан за голям каботаж (крайбрежно мореплаване)
- капитан за каботаж
- дежурен офицер на палубата за голям каботаж
- дежурен офицер на палубата за каботаж
- офицер-механик от ниво В (С) – шеф на машинното
- шеф-механик от ниво В (С) – шеф на машинното
- офицер-механик за дежурство от ниво В (С)
- шеф-механик за дежурство от ниво В (С) – офицер-техник, единствен отговарящ

В Италия

Подготовка за:

- офицер за (дежурство на) палуба
- офицер-механик

В Холандия

Подготовка за:

- отговорник по дежурствата на палуба за каботаж (с допълнение)
- дипломиран отговорник за машинното

които представляват подготовки за:

- в Дания, девет години основно училище, към които се прибавя фундаментален курс на базово обучение и/или морска служба със срок от 17 – 36 месеца и допълнено с:
 - за дежурния офицер – 1 година специализирана професионална подготовка,
 - за останалите, 3 години специализирана професионална подготовка,
 - в Германия, с общ образователен срок между 14 и 18 години, от които 3 години курс на фундаментално професионално обучение и практика – морска служба от 1 година, последвана от специализирана професионална подготовка от 1 до 2 години, евентуално допълнена с професионална практика – мореплаване то две години.
 - В Италия, общ срок от 13 години, от тях поне 5 години професионално обучение, санкциониранос изпит и допълнени евентуално с професионален стаж
 - В Холандия, образователен цикъл от 14 години, като поне две години обучението е организирано в специализирано професионално училище, допълнени с 12 месеца професионална практика,
 - и които са признати в рамките на международната конвенция STCW (межд. Конвенция от 1978 г. За нормативите за подготовка на мореплавателския персонал, за издаване на свидетелства и правомощия).
- б) морски рьболов

В Германия

Подготовки за:

- капитан за едър улов
- капитан за лов в открито море
- офицер за дежурства на палубата на кораб за едър улов
- офицер за дежурства на палубата на кораб за улов в открито море

В Холандия:

Подготовки за:

- механик-ръководител на дежурствата на палубата 5-ти разряд
- механик 4-ти на риболовен кораб
- ръководител на дежурствата на палубата 4-ти на риболовен кораб
- механик-ръководител на дежурствата на палубата на 4-ти които представляват подготовки – обучения:
- В Германия, с общ образователен срок между 14 и 18 години, от които 3 години курс на фундаментално професионално обучение и практика – морска служба от 1 година, последвана от специализирана професионална подготовка от 1 до 2 години, евентуално допълнена с професионална практика – мореплаване то две години.
- В Холандия, образователен цикъл между 13 и 15 години, като поне две години обучението е организирано в специализирано професионално училище, допълнени с 12 месеца професионална практика,
- и които се признават в рамките на конвенцията Торе-молинос (межд. Конвенция от 1977 г. За сигурността на риболовните съдове).

4. Техническа област

В Италия

Подготовки за:

- земемер
- земеделски технолог
- счетоводител и търговски съветник
- съветник по труда

които представляват курсове на средно техническо образование с обща продължителност от 13 години, от които 8 – задължително общообразователно обучение, последвани от 5 години в средния курс, от които 3 години са специализирани в бъдещата професия, завършва се с техническа матура и като допълнителна квалификация:

- За земемера:
или практически стаж от поне 2 години в професионална кантора
- или професионален опит от 5 години,
- за земеделския технолог, счетоводителите и търговските съветници, както и за съветниците по труда – практически стаж от поне две години последван от Държавен изпит.

В Холандия

Подготовка за:

- съдебен изпълнител

което отговаря на курс на обучение и професионална подготовка с общ срок от 19 години, от които 8 години задължително общообразователно училище, последвано то 8 години средно училище, от които 4 години техническо (специализирано) обучение, санкционирано с държавен изпит допълнено с три години теоритична и практическа подготовка, специализирани за упражняването на професията.

5. Подготовки в Обединеното Кралство, приети като „National Vocation Qualifications“ или като „Scottish Vocation Qualifications“

Подготовки за:

- лаборант
- електро-минен инженер
- механо-минен инженер
- признат социален работник
- контролен (качествен агент)
- терапевт в стоматологията
- асистент-стоматолог
- оптик – специалист по очила
- под директор на мини
- съдебен администратор
- признат Conveyancer
- производител на протези

- втори капитан – търговски и пътнически кораби без ограничения
- офицер (лейтенант) – търговски и пътнически кораби без ограничения
- втори офицер (лейтенант) – търговски и пътнически кораби без ограничения
- отговорник за дежурствата на палубата търговски и пътнически кораби без ограничения
- офицер-механик от класа 2 търговски и пътнически кораби – неограничена експлоатационна зона
- служител по маркиране

които водят до приетите квалификации, като „National Vocational Qualifications“ (NVQ) или одобрени или признати за равностойни с National Council for Vocational Qualifications или приети в Шотландия като Scottish Vocational Qualifications, които се намират на нива 3 и 4 от National Framework of Vocational Qualifications на Обединеното Кралство.

Нива 3 и 4 отговарят на следните определения:

- ниво 3: способност да се упражнява широк спектър от дейности, в различни ситуации като повечето са сложни задачи, нерутинни. Отговорността и автономията са сериозни и функциите, които се упражняват на това ниво включват често отговорността за други лица.
- ниво 4: способност да се упражнява широк спектър сложни технически или специализирани дейности, в много различни ситуации, с голяма степен на лична отговорност и автономия. Функциите, които си упражняват на това ниво съдържат често пъти носенето на отговорност за работата извършена от други лица, както и разпределение на средствата.

ПРИЛОЖЕНИЕ Г

Списък на подготовките с особена структура,
визирана в чл. 3, т. б), ал. 1

В Обединеното Кралство

Регламентираното образование и професионална подготовка, които предоставят квалификации, като възприетите от „National Vocational Qualifications“ (NVQ) или одобрени или признати за равностойни с National Council for Vocational Qualifications или приети в Шотландия като Scottish Vocational Qualifications, които се намират на нива 3 и 4 от National Framework of Vocational Qualifications на Обединеното Кралство.

Нива 3 и 4 отговарят на следните определения:

- ниво 3: способност да се упражнява широк спектър от дейности, в различни ситуации като повечето са сложни задачи, нерутинни. Отговорността и автономията са сериозни и функциите, които се упражняват на това ниво включват често отговорността за други лица.
- ниво 4: способност да се упражнява широк спектър сложни технически или специализирани дейности, в много различни ситуации, с голяма степен на лична отговорност и автономия. Функциите, които си упражняват на това ниво съдържат често пъти носенето на отговорност за работата извършена от други лица, както и разпределение на средствата.

ДИРЕКТИВА 92\51\ ЕИО НА СЪВЕТА

от 18 юни 1992 г.

относно втората обща система за признаване на професионалната подготовка (квалификация), която допълва директива 89\48\ ЕИО

СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ,

съгласно Договора за Европейската икономическа общност и по-специално членове 49, 57 (1) и член 66;

съгласно предложението на Комисията (1 – О G No C 263 от 16.10.1989 г. стр. 1 и О G No C 217 от 1.9.1990 г. стр. 4);

в сътрудничество с Европейския Парламент (2 – О G N C 149 от 18.06.1990 г. стр. 149 и О G N C 150 от 15.06.1992 г);

съгласно мнението на Икономическия и социален комитет (3- О G N C 75 от 26.3.1990 г. стр. 11);

(1) като счита, че по силата на чл. 8 от Договора, вътрешния пазар образува пространство без вътрешни граници и че, съгласно член 3 (с) на Договора, премахването, между държавите-членки, на препятствията за свободно движение на лицата и услугите е една от целите на Общността, както и че гражданите на Държавите-членки, той дава възможността за упражняване на професия, в качеството на свободна професия или на заплата (на щат), в държава-членка, различна от тази, където са придобили своите професионални квалификации;

(2) като счита, че за професиите за чието упражняване Общността не е определила минимално равнище за необходимата квалификация, държавите-членки си запазват правото да определят това равнище, за да се съхрани качеството на оказаните услуги на тяхна територия; и тъй като не могат, без да нарушат задълженията си по членове 5, 48, 52 и 59 от Договора, да задължат гражданин на дадена държава-членка да придобие определени квалификации, те се огра-

ничават обикновено само да ги сравнят с тези, които се получават в националната система за професионална подготовка, докато заинтересованото лице е получило цялата или част от тази квалификация в друга държава-членка и да преценят дали тя отговаря на изискваните от нея;

(3) като счита, че директива 89/48/ ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 г. относно общата система за признаване на дипломите за висше образование, които удостоверяват професионалната подготовка с минимален срок на обучение от 3 години (4 – ОГ No L 19 от 24.1.1989 г. стр. 16), облекчава спазването на тези задължения, но същност се ограничава само до професионалната подготовка във висшето образование;

(4) като счита, че за улесняването на упражняването на всички професионални дейности в дадена държава, които трябва да бъдат приравнени към определено образователно ниво, е необходимо учредяването на втора обща система, която да допълва първата;

(5) като счита, че общата допълнителна система трябва да се основава на същите принципи и да съдържа *mutatis mutandis*, същите правила, като първоначалната обща система;

(6) като счита, че настоящата директива не се прилага към регламентираните професии, които са предмет на специализирани директиви, въвели взаимното признаване на определени образователни и професионални курсове преди започване на професионалния живот;

(7) като счита от друга страна, че не се прилага също така към дейностите, които са предмет на специализирани директиви, които целят основно признаването на технически способности, въз основа на натрупан опит в друга държава; че някои от тези директиви се отнасят само за дейности, които не са щатни (за които не се заплаща заплата); за да не се налага упражняването на тези дейности на щат, със заплата, да стане предмет на настоящата директива, за да се избегне упражняването на една и съща дейност да бъде подложена на различни правни режими за признаване, в зависимост от това дали дейността се упражнява като свободна

(хонорувана) или щатна работа, то е необходимо гореспомнатите директиви да могат да се прилагат и за лицата, които упражняват тези дейности на щатно място, със заплата;

(8) като счита, от друга страна, че общата допълнителна система не противоречи на прилагането на член 48 (4) и на член 55 от Договора;

(9) като счита, че допълнителната система трябва да вземе предвид и нивата на професионалната подготовка, които не са били обхванати в първоначалната обща система, т.е. това, което отговаря на другите подготовки и курсове на обучение след средно образование и които са им приравнени, както и това на средното удържено или ускорено обучение, евентуално допълнено от друга кратка образователна форма или професионална практика;

(10) като счита, че когато в приемащата държава-членка, изискването за упражняването на съответната регламентирана професия е или много кратка форма за подготовка или притежаването на определени лични качества или само на общообразователна подготовка, естествените механизми за признаване на настоящата директива могат да се окажат твърде усложнени, че в тези случаи, трябва да се предвидят опростени механизми;

(11) като счита, че трябва да се вземе предвид и особеността на системата за професионална подготовка в Обединеното кралство, чрез „National Framework of Vocational Qualifications“ се стреми да установи норми за оказвани услуги за всички професионални дейности;

(12) като счита, че в някои държави-членки имо относително малко професии, които са регламентиранни и че, дори професиите, които не са регламентиранни, могат да бъдат предмет на подготовка, специално насочена към упражняването на професията, чиято структура и ниво са определени или контролирани от компетентните власти на съответната държава-членка; че това дава гаранции равни на тези, които има в случая с регламентираната професия;

(13) като счита, че трябва да представи на приемащата

държавата-член задължението да определи, съгласно задължителните разпоредби на правото на Общността, необходимите условия за изпълнение на стажа и за проверка на качествата;

(14) като счита, че тъй като общата допълнителна система обхваща две нива на професионална подготовка и тъй като първоначалната обща система обхваща и една трета система, то тя трябва да предвиди дали и при кои условия, лице, което има определено ниво на подготовка, може да упражнява в друга държава-членка професия, чиято квалификация е регламентирана на друго равнище;

(15) като счита, че за упражняването на някои професии, някои държави-членки изискват определена диплома по силата на сиректива 89/48/ ЕИО, докато други държави-членки искат за упражняването на същите професии, изучаването на други професионални курсове с различна структура; и тъй като някои подготовки, въпреки че не са свързани с курс на обучение след средното училище с определен минимален срок по силата на настоящата директива, осигуряват сходно професионално равнище и подготовка за подобни дейности, следователно е необходимо да се приравнят тези подготовки към тези, които завършват с диплома; и поради голямото разнообразие, това може да стане само въз основа на изброяване на съответните подготовки и обучения в списък; това приравняване ще може да установи, евентуално, признаването и уеднаквяването на тези подготовки и на подготовките, обхванати в директива 89/48/ ЕИО; също така е необходимо да се приравнят към нивото на дипломираните, в един втори списък, някои образователно-професионални подготовки, които са регламентирани;

(16) като счита, че от гледна точка на постоянното развитие на структурите за професионална подготовка, трябва да се предвидят процедури за изменение на така споменатите списъци;

(17) като счита, че тъй като общата допълнителна система обхваща професии, чието упражняване е подчинено на притежаването на определена професионална подготовка в

разликите на средното образование и изисква по-скоро сръчност и умения, то тя трябва да предвиди и признаването на тези квалификации, дори ако те са били получени само чрез натрупване на професионален опит в държава-членка, която не регламентира тези професии;

(18) като счита, че настоящата обща система цели, както първата обща система, да вдигне препятствията за достъпа до регламентираните професии и до тяхното упражняване, че извършената работа за прилагане на решение 85/368/ ЕИО на Съвета, от 16 юли 1985 г. относно съответствието на квалификациите за професионална подготовка между държави-членки на европейските общности (5 – ОГ No L 199 от 31.7.1985 г. стр. 56), въпреки, че нямат за цел за вдигнат юридическите пречки пред свободата за движение и отговарят на сруга цел, т.е. подобряване и прозрачност на трудовия пазар, то те трябва да се използват в рамките на прилагането на настоящата директива, особено когато могат да дадат полезна информация за материята, съдържанието и срока на професионалната подготовка;

(19) като счита, че професионалните съсловия и образователните заведения, както и центровете за професионална подготовка трябва да бъдат консултирани или асоциирани по подходящ начин в процеса на вземане на решения;

(20) като счита, че подобна система, като първоначалната система, не само засилва правото на европейския гражданин да използва професионалните си знания във всяка държава-членка, но и трябва да усъвършенства и да насърчава правото му да добие тези знания, там където го желае;

(21) като счита, че, след известне период на прилагане, двете системи трябва да бъдат оценени относно ефикасността на своето функциониране, за да се разбере в каква степен те могат да бъдат подобрени,

ГЛАВА ПЪРВА

Определения

Член първи

За целите на настоящата директива, са приети следните тълкувания:

а) „Диплома“: всеки документ (свидетелство) да подготовка или съвкупност от такива документи;

– който е бил издаден от компетентен орган в държава-членка, съгласно законодателните, административните или нормативните разпоредби на дадената страна,

– от който е видно, че притежателят е завършил успешно:

1) или образователен цикъл след средното училище, различен от визирания под второто тире на член 1-ви, т.а), на директива 89/48/ ЕИО, със срок на обучение поне от една година или равностоен период на полудневно или частично обучение, като едно от условията за достъп е, по принцип, завършено средно образование, което разрешава и достъпа до висшето университетско образование, както и професионалната подготовка, евентуално изисквана успоредно с този цикъл на обучение след средното училище;

1.1) или образователен или подготвителен цикъл, посочен в приложение В

и

– от който е видно, че притежателят притежава професионалните квалификации, изисквани за достъпа до професия, регламентирана в съответната държава-членка или за да я упражнява, от момента, в който образованието и подготовката, санкционирана с тази диплома се е провела в съществена си част в Общността или извън нея, в образователни заведения, в които се преподава съгласно законодателните, административните или нормативни разпоредби на някоя държава-членка или ако притежателят има професионален опит(стаж) от три години, удостоверено от държавата-членка,

която е признала образователната диплома, издадена от трета страна.

Приравнява се към диплома, визирана в първа алинея, всяко образователно свидетелство или съвкупност от документи, издадени от компетентен орган в дадена държава-членка, при положение, че санкционира подготовка, получена в Общността и призната от компетентен орган в същата държава-членка като равностойна и даваща същите права за достъп до регламентирана професия или упражняването ѝ;

б) „удостоверение“ (сертификат): документ (свидетелство) за подготовка или съвкупност от подобни документи:

– който е бил издаден от компетентен орган в държава-членка, определен съгласно законодателните, административните или нормативните разпоредби на тази страна,

– от който е видно, че притежателят, след като е придобил средно образование, е завършил:

или образователен курс на обучение или професионална подготовка, различни от визираните в т.а., преподавани в образователно заведение или в предприятие, или последователно или алтернативно и в образователно заведение и в предприятие и допълнени, евентуално от стаж или професионална практика, изисквани като допълнение към този цикъл;

или стаж или период на професионалната практика, изисквани освен курса на средното училище

или

– от който, става ясно, че притежателят, след като е завършил средно техническо или професионално училище, е завършил и:

или курс на обучение или професионална подготовка, като визираните във второто тире,

или стаж или професионална практика, изисквани освен курса на средното специално образование, за достъп до професия, регламентирана за съответната държава-членка или за да я упражнява, от момента, в който образованието или подготовката, санкционирано с тази диплома се е провело в същес-

твената си част в Общността или извън нея, в образователни заведения, в които се преподава съгласно законодателните, административните или нормативни разпоредби на някоя държава-членка или, ако притежателят има професионален опит (стаж) от две години, удостоверено от държавата-членка, която е признала образователната диплома, издадена в трета страна.

Приравнява се към удостоверението, визирано в първа алинея, всяко образователно свидетелство или съвкупност от документи, издадено от компетентен орган в дадена държава-членка, при положение, че санкционира подготовка, получена в Общността и призната от компетентен орган в държава-членка като равностойна и даваща същите права за достъп до регламентирана професия или упражняването ѝ;

в) „удостоверение за компетентност“ – всеки документ:

- който санкционира подготовка, която не е част от цяло, което води до получаване на диплома по смисъла на директива 89/48/ ЕИО или на диплома или удостоверение, по смисъла на настоящата директива,

или

- издаден след оценка на личните качества, способностите и знанията на молителя, разглеждани като първостепенни за упражняването на дадена професия от орган, посочен съгласно законодателните, административните или нормативни разпоредби на дадена държава-членка, без да е необходимо да се представя предварително образователен документ;

г) „приемаща държава-членка“: държавата-членка, в която гражданин на дадена държава-членка иска да упражнява професия, която е регламентирана там, без да е получил в същата тази страна документа или документите за подготовка или удостоверението за правоспособност, които представя с молбата си, или уверение за упражняване за първи път на съответната професия;

д) „регламентирана професия“: дейност или съвкупност от регламентиранни професионални дейности, които представляват същността на тази професия в дадена държава-членка;

е) „регламентирана професионална дейност“: професионална дейност, чийто достъп или упражняване или някое от условията за упражняване в дадена държава-членка зависи, пряко или косвено и което е регламентирано от законодателни, административни или нормативни разпоредби, от притежаването на образователен документ или удостоверение за правоспособност. Условява упражняването на дадена регламентирана професионална дейност могат да бъдат:

- упражняването на дейност, при което се придобива професионално звание, при положение, че това звание се предоставя само за притежателите на даден образователен документ или на удостоверение за правоспособност, звание определено със законодателни, административни или нормативни разпоредби;

- упражняването на професионална дейност в областта на здравеопазването при положение, че заплащането и/или обезщетението за тази дейност зависи, по силата на националния режим на социалното осигуряване, от притежаването на диплома за подготовка или удостоверение за правоспособност.

Когато първата алинея не се прилага, се приравнява към регламентирана професионална дейност всяка професионална дейност, която се упражнява от членове на дадена асоциация или организация, която има за цел да насърчи и поддържа високо ниво в съответната професионална област и която, за осъществяване на тази цел, се ползва от признание при специални условия от дадена държава-членка и която:

- издава на своите членове документ за подготовка,

- ги подлага на професионални правила (условия), които е формулирала

и

– им предоставя правото да притежават и показват професионален документ, да ползват дадено съкращение или качество (звание), съответстващо на този документ за образование или подготовка.

Всеки път, когато някоя държава-членка прилага признаване(приравняване) по смисъла на втората алинея на асоциация или организация, която отговаря на условията на посочената алинея, тя информира за това Общността;

ж) „регламентирана подготовка“ (образование), всяка една подготовка:

– която е насочено специално към упражняването на определена професия

и

– която се състои от курс на обучение, допълнен евентуално от професионална подготовка, професионален стаж или професионален опит (практика), чиито структура и равнище са определени от законодателни, административни или нормативни разпоредби на съответната държава-членка или са предмет на контрол или одобрение от покочен за тази цел орган;

з) „професионален опит“: действителното и законосъобразно упражняване на съответната професия в определена държава-членка;

и) „стаж за адаптиране“: упражняването на регламентирана професия, което се осъществява в приемащата държава-членка под ръководството на квалифициран професионалист и който се придружава, евентуално, от допълнителен курс на обучение. Стажът се оценява. Условията за стажа и за неговата оценка се определят от компетентните власти в приемащата държава-членка.

Статутът, с който се ползва стажантът в приемащата държава-членка, особено по отношение на правото на пребиваване, както и на задълженията, правата и социалните

предимства, обезщетения и възнаграждения, се определя от компетентните власти на споменатата държава-членка съгласно общностното право в сила в момента;

й) „изпит за правоспособност“: контрол, който се отнася изключително до професионалните знания на молителя, който се извършва от компетентните власти на приемащата държава-членка и който цели оценката на способността на молителя да упражнява в тази държава-членка регламентирана професия.

За да разрешат тази проверка, компетентните власти изготвят конспект за дисциплините, които, въз основа на сравнение между подготовката, изисквана в тяхната страна и тази, получена от молителя, не са обхванати в документите за обучението, които е предоставил молителят. Тези дисциплини могат да обхванат като теоретични знания, така и способности от практически характер, необходими за упражняването на професията.

Изпитът за правоспособност трябва да вземе предвид факта, че молителят е професионалист, получил квалификация в изходната държава-членка или от която изва. Изпитът обхваща области, които трябва да се изберат от списъка, визиран във втора алинея и чието познаване е основно условие за упражняването на професията в приемащата държава-членка. Условията за изпита за правоспособност се определят от компетентните власти на дадената държава.

Статутът, с който се ползва в приемащата държава-членка молителят, който желае да се подготви за изпита за правоспособност в споменатата държава се определя от компетентните власти на съответната държава съгласно правото на общността в сила в момента.

ГЛАВА II

Приложение

Член 2

Настоящата директива се прилага за всеки гражданин на държавата-членка, който иска да упражнява в качеството на свободна професия или на заплата (на щат) дадена регламентирана професия в приемаща държава-членка.

Настоящата директива не се прилага нито за професиите, които са предмет на специална директива, която урежда между държавите взаимно признаване на дипломите, нито за дейностите, които са предмет на една от директивите, изброени в приложение А.

Директивите, които фигурират в приложение В могат да се прилагат вече и за упражняването на щат (на заплата) на дейностите, визирани в споменатите директиви.

ГЛАВА III

Система за признаване, когато приемащата държава-членка изисква притежаването на диплома по смисъла на настоящата директива или по смисъла на директива 89/48/ЕИО

Член 3

Независимо от прилагането на директива 89/48/ЕИО, когато в приемащата държава-членка достъпът до регламентирана професия или до нейното упражняване зависи от притежаването на диплома, като тази определена в настоящата директива или като определените в директива 89/48/ЕИО, компетентният орган не може да откаже достъпа до тази професия или до упражняването ѝ на гражданин от дадена държава-членка при същите условия, при които я упражняват местните граждани с претекста за липса на квалификации:

а) ако молителят притежава диплома, такава каквато е описана в настоящата директива или като описана в директива 89/48/ЕИО, която е предвидена от друга държава-членка като условие за достъп до същата тази професия на нейната територия или за упражняването ѝ и която диплома е била получена в някоя държава-членка или

б) ако молителят е упражнявал на пълен работен ден тази професия в продължение на две години или в продължение на равностоен срок при частично работно време, по време на последните десет години в друга държава-членка, която не регламентира тази професия нито по смисъла на член 1-ви, т. д) и на член 1-ви т. е) първа алинея на настоящата директива, нито по смисъла на член 1-ви т. в) и на член

1-ви т. д) първа алинея на директива 89/48/ЕИО, когато също така притежава едно или повече свидетелства за образование и подготовка:

- които са били издадени от компетентен орган на някоя държава-членка, определен съгласно законодателните, административните и нормативни разпоредби на споменатата държава,

- от които е видно, че притежателят е завършил успешно курс на обучение след средното училище, различен от този визиран във второто тире на член 1-ви т.а) на директива 89/48/ЕИО, със срок на обучение поне една година или равностоен срок, ако обучението не е било в редовна форма, като едно от условията за достъп е, по принцип, завършено средно образование, същото като изискваното за следване във висше училище или университет, както и евентуална професионална подготовка, интегрирана в курса на обучението след средното училище

или

- които санкционират регламентирано образование, като това визирано в приложение Г

и

- които са го подготвили за упражняването на тази професия.

Въпреки това, двете години професионален опит, визирани в първа алинея на настоящата точка не могат да се изискват, когато свидетелството или свидетелствата за образование (подготовка), притежавани от молителя и визирани в настоящата точка, санкционират регламентиран курс на обучение.

Приравнява се към свидетелството за подготовка, визирано в първа алинея на настоящата точка, всяко свидетелство за подготовка или съвкупност от подобни свидетелства, което е било издадено от компетентен орган в някоя държава-членка, при положение, че санкционира подготовка, получена в Общността и е призната като равностойна в дадената държава-членка, при условие че това признаване е официцирано на другите държави-членки и на Комисията.

По изключение спрямо първата алинея на настоящия член, приемащата държава-членка не е задължена да прилага настоящия член, когато достъпът до регламентирана професия или до нейното упражняване зависи в тази страна от притежаването на диплома, по смисъла на директива 89/48/ЕИО, като едно от условията за присъждането ѝ е завършване на курс на обучение след средното училище с продължителност над четири години.

Член 4

1. Член 3 не възпрепятства приемащата държава-членка да изисква от молителя също така:

- а) да докаже, че притежава професионален опит, когато срокът на подготовка (обучение)¹ който е необходим по силата на член 3 алинея първа т. а) и б) е по-кратък поне една година от този изискван в приемащата държава-членка. В този случай, изискваният срок на професионалния опит не може да надхвърля:

- два пъти периода на липсващата подготовка, когато липсващиятотрязък се отнася до обучение след средното училище и/или до професионален стаж извършващ се под ръководството на настойник по стажа и се санкционира с изпит.

- периода на липсващата подготовка, когато тя се отнася до професионалната практика, извършвана с помощта на квалифициран професионалист.

В случая с дипломите по смисъла на член 1-ви т. а) втора алинея, срокът за обучение, който се приравнява, се изчислява в зависимост от подготовката определена в член 1-ви т. а) първа алинея.

С цел прилагането на настоящата точка, трябва да се вземе предвид професионалния опит визиран в член 3 първа алинея т. б).

Във всеки случай, изискваният професионален опит не може да надхвърля четири години.

И все пак не може да се изисква професионален опит от молител, който притежава диплом санкциониращ курс на обучение над средното образование, като визиран в член 1-ви т.а) на директива 89/48/ ЕИО, който желае да упражнява професията си в приемащата държава-членка, където се изисква притежание на диплома или на свидетелство, които санкционират някой от курсовете на обучение визиран в приложения В и Г;

б) да изкара стаж за адаптиране в продължение на три години максимум или да се подложи на изпит за правоспособност:

– когато образованието, което е получил, по смисъла на член 3 алинея първа т.а) или б) се отнася до теоретични и/или практически дисциплини, различни по същество от тези, които се включват в дипломата, така както е описана в настоящата директива или като тази, която е определена в директива 89/48/ ЕИО, изисквана в приемащата държава-членка или

– когато, в случая предвиден в член 3 първа алинея т.а), регламентираната професия в приемащата държава-членка обхваща една или повече регламентиранни професионални дейности, които не съществуват в регламентираната професия в изходната или родната държава-членка на молителя и когато тази разлика се характеризира със специална подготовка (образование), която се изисква от приемащата държава-членка и която се отнася до теоретични и/или практически дисциплини, различаващи се по същество от тези включени в дипломата, такава каквато е по смисъла на настоящата директива или по смисъла на директива 89/48: ЕИО, и дипломата на молителя или

– когато, в случая предвиден в член 3 първа алинея т.б), регламентираната професия в приемащата държава-членка обхваща една или повече регламентиранни професионални дейности, които не съществуват в професията, упражнявана от молителя в изходната или родната държава-

членка и когато тази разлика се характеризира със специфична подготовка, която се изисква в приемащата държава-членка и която се отнася до теоретични и/или практически области, съществено различни от тези, обхванати в свидетелствата, които представя молителя.

Ако приемащата държава-членка прилага възможността предвидена в първа алинея на настоящата точка, то тя трябва да даде възможност на молителя да избере между стажа за адаптиране или изпита за правоспособност. Ако приемащата държава-членка, която изисква диплома по смисъла на директива 89/48/ ЕИО или по смисъла на настоящата директива, смята да въведе изключения във възможностите за избор от страна на молителя, тогава се прилага процедурата предвидена в член 14.

По изключение на втората алинея на настоящата точка, приемащата държава-членка може да си запази избора между стажа за адаптиране или изпита за правоспособност, когато:

– става въпрос за професия, чието упражняване изисква точно познаване на националното право и за която един от основните и постоянни елементи от дейността е предоставянето на съвети и/или помощ относно националното право или

– приемащата държава-членка изисква за достъпа до професията или до нейното упражняване диплома, като тази по смисъла на директива 89/48/ ЕИО и за която едно от условията за присъждане е завършването успешно на курс на обучение след средното училище с продължителност надхвърляща три години или с еквивалентна продължителност, ако формата на обучение не е била редовна, а молителят притежава или диплома, по смисъла на настоящата директива или едно или повече свидетелства за подготовката си по смисъла на член 3 първа алинея т. б) на настоящата директива, а не по член 3 т.б) на директива 89/48/ЕИО.

2. Независимо от всичко, приемащата държава-членка не може да прилага кумулативно разпоредбите на параграф 1, т.а) и б).

ГЛАВА IV

Система за признаване, когато приемащата държава-членка изисква притежаването на определена диплома и когато молителят притежава съответно удостоверение или образователно свидетелство.

Член 5

Когато, в приемащата държава-членка, за достъпа до регламентирана професия или нейното упражняване се изисква притежаването на диплома, компетентните власти не могат да откажат на гражданин от държава-членка достъпа до тази професия или упражняването ѝ при същите условия, като тези за местното население с претекста за липса на квалификация:

а) ако молителят има удостоверение, което предвижда в друга държава-членка възможността за достъп до същата тази професия на негова територия или за да я упражнява и което е било получено в някоя държава-членка или

б) ако молителят е упражнявал тази професия на пълен работен ден в продължение на две години по време на последните десет години в друга държава-членка, която не регламентира тази професия по смисъла на член 1-ви т.д) и на член 1-ви т.е) първа алинея, като притежава едно или повече образователни свидетелства:

– които са били издадени от компетентен орган в държава-членка, посочен съгласно законодателните, административните или нормативни разпоредби на споменатата държава или

– когато става ясно, че притежателят, след като е завършил средното си образование, е завършил и:

или курс на обучение или на професионална подготов-

ка, различен от тези, визирани в т. а), организиран от учебно заведение или предприятие, или последователно в едното и в другото и, евентуално допълнен със стаж или професионална практика, интегрирани в курса на подготовка или обучение,

или стаж или период за професионална практика, интегриран към курса на средното училище или

– когато става ясно, че титулярът, след като е завършил средно техническо или професионално училище, е завършил и: или курс на обучение или на професионална подготовка, като този визиран във второто тире,

или стажа или периода на професионалната практика, интегриран към това средно специално техническо или професионално средно образование и

– които са го подготвили да упражнява тази професия.

Въпреки всичко, не могат да се изискват двете години професионален опит, визирани по-горе, когато свидетелството или свидетелствата за обучението и подготовката, представени от молителя и визирани в настоящата точка санкционират регламентирано обучение и подготовка.

Все пак, приемащата държава-членка може да изисква молителят да изкара стаж за адаптиране от максимум три години или да се подложи на изпит за правоспособност. Приемащата държава-членка трябва да представи на молителя възможността за избор между стажа за адаптиране и изпита за правоспособност.

Ако приемащата държава-членка смята да въвежда изключения по отношение на свободата на избор от страна на молителя, тогава се прилага процедурата предвидена по член 14.

ГЛАВА V

Система за признаване, когато приемащата държава-членка изисква притежаването на сертификат (удостоверение)

Член 6

Когато, в приемащата държава-членка, за достъпа до регламентирана професия или нейното упражняване се изисква притежаването на сертификат, компетентните власти не могат да откажат на гражданин от държава-членка достъпа до тази професия или упражняването ѝ при същите условия, като тези за местното население е претекста за липса на квалификация:

а) ако молителят има диплома, каквато е определена в настоящата директива или като в директива 89/48/ ЕИО или сертификат, предвиден от другата държава-членка за достъпа до същата тази професия на своя територия или за упражняването ѝ и който е бил получен в някоя държава-членка
или

б) ако молителят е упражнявал тази професия на пълен работен ден в продължение на две години или в продължение на равносетен период, ако не е работено на пълен работен ден, през последните десет години в друга държава-членка, която не регламентира тази професия по смисъла на член 1-ви т.д) и на член 1-ви т. е) първа алинея, и когато молителят има едно или повече образователни свидетелства:

– които са били издадени от компетентен орган в държава-членка, посочен съгласно законодателните, административните или нормативни разпоредби на споменатата държава
– когато става ясно, че притежателят е завършил успешен курс на обучение след дредното училище, различен от

визирания във второто тире на член 1-ви т.а) на директива 89/48/ ЕИО, с продължителност поне от една година или с равностоеен срок на обучение, когато формата не е била редовна, като едно от условията за достъп е, по принцип, завършено средно образование, даващо право за следване в университет или висше заведение, както и евентуалната професионална подготовка, интегрирана в курса на обучение след средното училище

или

– когато става ясно, че притежателят, след като е завършил средното си образование, е завършил и:

или курс на обучение или на професионална подготовка, различен от тези, визирани в т. а), организиран от учебно заведение или предприятие, или последователно в едното и в другото и, евентуално допълнен, със стаж или професионална практика, интегрирани в курса на подготовка или обучение, или стаж или период за професионална практика, интегриран в курса на средното училище

или

– когато става ясно, че титулярът, след като е завършил средно техническо или професионално училище, е завършил и:

или курс на обучение или на професионална подготовка, като този визиран в третото тире,

или стаж или период на професионална практика, интегриран в това специално техническо или професионално средно образование

– които са го подготвили да упражнява тази професия.

Въпреки всичко, не могат да се изискват двете години професионален опит, визирани по-горе, като свидетелството или свидетелствата за обучението и подготовката, представени от молителя и визирани в настоящата точка санкционирано регламентирано обучение и подготовка.

в) ако молителят, който няма нито диплома, нито удостоверение (сертификат), нито свидетелство за образование или подготовка по смисъла на член 3 първа алинея т. б) или

т.б) от настоящия член, е упражнявал на пълен работен ден тази професия в друга държава-членка, която не регламентира тази професия по смисъла на член 1 т.д) и член 1-ви т.е) първа алинея, в продължение на три последователни години или по време на равностоеен период, когато е работено на години или по време на равностоеен период, когато е работено на непълен работен ден, в продължение на последните десет години.

Асимилира се към свидетелството за обучение и подготовка, визирано в първа алинея т. б), всяко свидетелство за подготовка или съвкупност от свидетелства, което е било издадено от компетентен орган в държава-членка, ако санкционира обучение или подготовка, проведено в Общността и ако е признато като равностойно от съответната държава-членка, при условие, че това признаване е било нотифицирано на другите държави-членки и на Комисията.

Член 7

Член 6 не може да попречи, приемащата държава членка да изиска също така от молителя:

а) да изкара стаж за адаптиране в продължение на максимум две години или да се подложи на изпит за правоспособност, когато подготовката или обучението, което е изкарал по член 5 първа алинея т.а) или б) се отнася до теоретични и/или практически дисциплини съществено различаващи се от тези, които са включени в удостоверението, което се изисква в приемащата държава-членка или когато има различия в квалификацията на дейността в държавата-членка, които са залегнали в специфичната подготовка в теоретичните и/или практическите дисциплини и се различават основно от тези, които са включени в образователното свидетелство на молителя.

Ако приемащата държава-членка изпозва тази възможност, то тя трябва да даде възможност на молителя да изби-

ра между стажа за адаптиране и изпита за правоспособност. Ако приемащата държава-членка, която изисква удостоверение, смята да въведе изключения по отношение на избора на молителя, то тогава се прилага процедурата, предвидена по член 14;

б) да изкара стаж заадаптиране в продължение на максимум две години или да се подложи на изпит за правоспособност, когато в случаите визирани в член 6 първа алинея т.в), той няма нито диплома, нито сертификат, нито свидетелство за подготовка. Приемащата държава-членка може да си запази правото за избор между стажа за адаптиране и изпита за правоспособност.

ГЛАВА VI**Специални системи за признаване на други квалификации****Член 8**

Когато в дадена приемаща държава-членка, за достъпа до някоя регламентирана професия или за нейното упражняване се изисква притежаването на удостоверение/свидетелство за компетентност, компетентният орган не може да откаже на гражданин от дадена държава-членка достъпа до тази професия или до нейното упражняване при условията, които са предоставени на местното население с претекста че няма квалификацията:

а) ако молителят притежава удостоверение за компетентност, което е издадено в друга държава-членка за достъпа до същата тази професия на негова територия или за да я упражнява и което е било придобито в друга държава-членка или

б) ако молителят представи квалификациите си, придобити в другите държави-членки, и даващи равни гаранции, особено що се отнася до здравеопазването, сигурността, защитата на околната среда и защитата на потребителите, с гаранциите изисквани от законодателите, административните и нормативните разпоредби на приемащата държава-членка.

Ако молителят не може да представи това удостоверение за компетентност или тези квалификации, тогава се прилагат законодателните, административните и нормативните разпоредби на приемащата държава-членка.

Член 9

Когато в приемащата държава-членка, за достъпа до регламентираната професия или за нейното упражняване се изисква само притежаването на свидетелство, санкциониращо общообразователна подготовка в основното или средното училище, компетентният орган не може да откаже на гражданин от държава-членка достъпа до тази професия или до нейното упражняване при същите условия, като тези за местното население с претекста, че няма нужните квалификации, ако молителят притежава образователно равнище, издадено в друга държава-членка.

Това образователно свидетелство трябва да е издадено от компетентен орган в държавата-членка, посочен съгласно законодателните, административните и нормативните разпоредби на съответната държава-членка.

ГЛАВА VII

Други мерки, облекчаващи действителното упражняване на правото на установяване, на свободно оказване на услуги и на свободно движение на трудещите се лица на заплата

Член 10

1. Компетентният орган на приемащата държава-членка, който определя като условия за достъп до дадена регламентирана професия представянето на доказателства относно почитеността, моралността или нерегистрирането на фамил, или който преустановява или забранява упражняването на подобна професия в случай на сериозна професионална грешка или наказателно престъпление, приема като достатъчно доказателство за гражданите от държавите-членки, които искат да упражняват тази професия на негова територия, представянето на документи (свидетелства), издадени от компетентните власти на изходната или родната държава-членка, от които е видно, че тези условия са спазени.

Когато документите, визириани в първата алинея не са издадени от компетентните власти на изходната или родната държава-членка на молителя, те се заменят с клетвена декларация – или в държавите-членки, където подобна практика не съществува, с тържествена декларация – потвърдена от молителя пред компетентния съдебен или административен орган или най-малкото, пред нотариус или квалифицираната професионална институция на изходната или родната държава-членка, които издават удостоверение за полагането на тази клетва или на тази тържествена декларация.

2. Когато, за достъпа до дадена регламентирана професия или за нейното упражняване, компетентният орган на приемащата държава-членка изисква от гражданите на тази държава-членка документ относно физическото или психическото здраве, тя приема като достатъчно доказателство в това отношение, представянето на документа, който се изис-

ква в изходната или родната държава-членка на молителя.

Когато изходната или родната държава-членка на молителя не изисква подобен документ за този род достъп до съответната професия или за нейното упражняване, приемащата държава-членка приема от гражданите на изходната или родната държава-членка на молителя удостоверение, издадено от компетентен орган на тази държава и отговарящо на удостоверенията на приемащата държава-членка.

3. Компетентният орган на приемащата държава-членка може да изисква документите или удостоверенията, визириани в параграфи 1 и 2, да се представят в срок, не по-дълъг от три месеца от тяхното издаване.

4. Когато компетентният орган на приемащата държава-членка изисква от гражданите на тази държава-членка полагането на клетва или тържествено обет (декларация) за достъпа до дадена регламентирана професия или до нейното упражняване и, в случаите, когато текстът на клетвата или на тази декларация-обет не може да се използва от гражданите на други държави-членки, то той следи за написването на подходящ и равностоен текст, който се представя на заинтересованите лица.

Член 11

1. Компетентният орган на приемащата държава-членка признава на гражданите на тези държави-членки, които отговарят на условията за достъп и упражняване на дадена регламентирана професия на негова територия, правото да носят професионалното звание на приемащата държава-членка, което отговаря на тази професия.

2. Компетентният орган на приемащата държава-членка признава на гражданите на държавите-членки, които отговарят на условията за достъп или упражняване на дадена регламентирана дейност на негова територия, правото да използват своето образователно законно свидетелство от изходната или раз-

ната държава-членка на молителя и евентуално неговото съкращение, на езика на тази страна. Приемаштата държава-членка може да постанови, това звание да бъде последвано от имената и мястото на заведението или комисията, които са го издали.

3. Когато една професия е регламентирана в приемащата държава-членка чрез асоциация или организация визирана в член 1-ви т.е), гражданите на държавите-членки могат да получат разрешение да ползват професионалното звание, издадено от тази организация или асоциация или неговото съкращение, само ако представят доказателство, че са членове на споменатата организация или асоциация.

Когато асоциацията или организацията изисква, за придобиването на качеството на член, определени квалификации, тя не може да изисква същото от гражданите на другите държави-членки, които притежават или диплома по смисъла на член 1-ви т.а) или сертификат по смисъла на член 1-ви, т. б), или документ за подготовка по смисъла на член 3 първа алинея т.б) или на член 5 алинея първа т. б) или на член 9, освен при условията предвидени в настоящата директива, по-специално относно членове 3,4 и 5.

Член 12

1. Приемаштата държава-членка приема като доказателства, че условията визираны в членове 3 до 9 са изпълнени, документите, които са издадени от компетентните власти на държавите-членки, които заинтересованият трябва да представи, за да заплати молбата си за упражняване на съответната професия.

2. Процедурата за преглед на молба за упражняването на дадена регламентирана професия, трябва да бъде извършена в най-кратки срокове и да бъде санкционирана с мотивирано решение от компетентния орган на приемащата държава-членка, най-късно до четири месеца след представянето на пълния комплект от документи. Това решение или отсъствието на решение може да бъде обжалвано по националното (вътрешното) право.

ГЛАВА VIII

Процедура на координация

Член 13

1. Държавите-членки посочват, в срока предвиден в член 17, компетентните власти, които са упълномощени да получават молбите и да вземат решенията, визираны в настоящата директива. Те информират за това другите държави-членки и Комисията.

2. Всяка държава-членка посочва координатор на дейностите на визираните власти в параграф 1 и информира другите държави-членки и Комисията. Ролята ѝ е да насърчава еднаквото прилагане на настоящата директива във всички професии, които са предмет на настоящата директива. Този координатор е член на групата за координация, създадена към комисията съгласно член 9, параграф 2 от директивата 89:48/ ЕИО.

Координационната група, създадена със споменатата разпоредба от директива 89/48/ ЕИО, има също така за задача:

- да облекчи прилагането на тази директива,
- да събере цялата полезна информация за прилагането ѝ в държавите-членки и най-вече тази свързана с изготвянето на примерен списък на регламентираните професии, както и информацията относно различията между квалификациите, издавани в държавите-членки, с цел улесняване оценката на съществениите разлики от компетентните власти на държавите-членки.

Комисията може да бъде консултирана, за евентуалните промени, които да се направят в използваната система.

3. Държавите-членки вземат мерки, за да представят необходимата информация за признаването на дипломите и удостоверенията, както и другите условия за достъп до регламентираните професии в рамките на настоящата директива. Те могат да се обърнат, за постигането на тази цел, към съществуващите информационни мрежи или към подходящи професионални асоциации и организации. Комисията поема необходимите инициативи, за осигуряване на развитието, координацията и комуникацията на необходимата информация.

ГЛАВА IX

Процедура за изключение по отношение на избора между стажа за адаптиране и изпита за правоспособност

Член 14

1. Когато дадена държава-членка предвижда, за прилагането на член 4 параграф 1 т.б) втора алинея второ изречение, да не се предпоставя на молителя избор между стажа за адаптиране и изпита за правоспособност, тя съобщава веднага на Комисията съответната проекто-разпоредба. Тя информира също така Комисията за причините, които обясняват необходимостта от подобна разпоредба.

Комисията веднага известява за тази проекто-разпоредба другите държави-членки, тя може също така да се консултира по този въпрос с координационната група, визирана в член 13 параграф 2.

2. Като се запазва възможността Комисията и другите държави-членки да представят забележки по проекта, държавата-членка може да приеме разпоредбата само ако няма отказ от страна на Комисията в срок от три месеца чрез нарочно решение.

3. При молба на някоя държава-членка или на Комисията, държавите-членки съобщават веднага окончателния текст на разпоредбата, която е резултат от прилагането на настоящия член.

ГЛАВА X

Процедура за изменение на приложения В и Г

Член 15

1. Списъците на курсовете на обучение, изброени в приложения В и Г могат да бъдат изменени чрез мотивирана молба изпратена от съответната държава-членка до Комисията. Към тази молба трябва да бъде приложена цялата информация и особено текста на разпоредбите от националното право. Държавата-членка молител информира и другите държави-членки.

2. Комисията разглежда съответния курс на обучение, както и тези, които се изискват в другите държави-членки. Тя проверява дали свидетелството, което санкционира образователния цикъл – курса на обучение – предоставя на претендента:

– ниво на професионална подготовка съответстващо на курса на обучение след средното училище, визиран в член 1-ви т.а) първа алинея второ тире, т. и)

и

– подобно ниво за отговорностите и функциите.

3. Комисията е подпомогната от Комитет, образуван от представители на държавите-членки и председателстван от представител на Комисията.

4. Представителят на комисията представя на Комитета проект за мерките, които трябва да се вземат. Комитетът изказва мнението си по проекта в срок, който може да бъде определен от председателя в зависимост от спешността на съответния въпрос. Мнението се изказва с мнозинството, което е предвидено в член 148 параграф 2 от Договора за приетите решения – Съветът решава по предложение на комисията. По време на гласуване в рамките на Комитета, гла-

совете на представителите на държавите-членки имат тежестта, която е предписана в цитирания член. Председателят не участва в гласуването.

5. Комисията приема мерките, които започват да се прилагат веднага. Въпреки това, ако те не са съобразени с мнението на Комитета, тези мерки могат да бъдат съобщени веднага от Комисията на Съвета. В този случай, Комисията отлага прилагането на мерките, взети от нея, със срок от два месеца.

6. Съветът, който взема решения с квалифицирано мнозинство, може да вземе различно решение в срока, определен в параграф 5.

7. Комисията информира държавата-членка за решението и съответно, публикува така променения списък в *Official journal of the European Communities* на Европейските общности.

ГЛАВА XI

Други разпоредби

Член 16

След датата, фиксирана в член 17, държавите-членки съобщават на Комисията, на всеки две години, доклад за прилагането на възприетата система.

Освен общите коментарии, този доклад съдържа статистическите данни за решенията, които са взети, както и описанието на основните проблеми, които произтичат от прилагането на настоящата директива.

Член 17

1. Държавите-членки приемат необходимите законодателни, административни и нормативни разпоредби, за да се съобразят с настоящата директива и я приложат в срок до 18 юни 1994 г. Те информират веднага Комисията за направеното.

Когато държавите-членки приемат тези разпоредби, в тях трябва да фигурира позоваване на настоящата директива или да се отрази това по време на официалното обнародване. Условието за това позоваване или споменаване се приемат от държавите-членки.

2. Държавите-членки съобщават на Комисията текста на основните разпоредби от вътрешното право, които са приели и които се отнасят до областта, обхваната в директивата.

Член 18

Пет години най-късно след датата, определена в член 17, Икономическият и социалният комитет за състоянието и прилагането на настоящата директива.

Сред като направи всички необходими консултации, Комисията представя своите изводи що се отнася до евенту-

алните изменения, които да бъдат направени в настоящата директива. Комисията представя едновременно предложенията, които могат да подобрят съществуващите правилници и норми с цел улесняване свободата на движение, правото на установяване и свободното оказване на услуги.

Член 19

Настоящата директива е предназначена за държавите-членки.

Изготвено в Люксембург, 18 юни 1992 г.

От Съвета

Председател: Виктор МАРТЕНС

**ОБРАЗОВАТЕЛНА ПОРЕДИЦА ЗА СИНДИКАЛНИ
ЧЛЕНОВЕ, ОСЪЩЕСТВЯВАНА СЪС СЪДЕЙСТВИЕТО НА
ФОНДАЦИЯ „ФРИДРИХ ЕБЕРТ“ В БЪЛГАРИЯ**